

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

NSV Liidu ajaloo kateeder

TRU väistlustööde komisjoni otsusega 18. juuni

1974 a. on määratud käesolevale tööle

auhind
J. Maaron TRU Teaduslik sekretär

Malle Ermel

25 TARTU VII KESKKOOLI
AJALUGU AASTATEL
1944 - 1973

Diplomitöö

Juhendaja: dotsent H. Palamets

Tartu 1974

rast tuli võtta tööle õpetajastena isikuid, kel puudus
pedagoogiline ettevalmistus. Õppetöö algust lükkas
edasi ka ülevõtte puudumine koolikohustuslike laste
kohta.

Nõukogude organite korraldusel vabastati terveks
jäänud koolihooned ning anti need avatavate koolide kas-
utusse. Koolide kordasestamine õppetööks algas juba
1944. aasta septembris. Kõigepealt asuti koostama koo-
likohustuslike laste nimekirja ning registreerima õpi-
lasi koolidesse. Seepärast

SISSEJUHATUS

25. augustil 1944 vabastasid nõukogude väed Tartu
saksa fašistlikust okupatsioonist. Veel polnud vaibunud
lahingukära linna lähistel, kui tartlased hakkasid ta-
gasi pöörduma oma kodudesse, et seada elu rahuaja röö-
bastele. Tegevust alustas ka Tartu Linna TSN TK Hari-
dusosakond. Kiiresti asuti taastama hariduselu, mis oli
okupantide kolmeaastase võimutsemise tulemusena laostu-
nud. Uus õppeaasta seisis ukse ees. Sõja läbi oli kan-
natada saanud koolide võrk: täielikult purustatud oli
11 koolimaja, paljud koolihooned vajasid remonti või
olid sõjaväe ning teiste asutuste kasutuses.

Tuli pingutada kõiki jõude, et uus õppeaasta võiks
võimalikult kiiresti alata. Raskusi oli õpetajate kaad-
ri komplekteerimisega. Suur osa eesrindlikke pedagooge
oli okupantide ning nende käsilaste poolt füüsiliselt
hävitatud, osa aga, hirmutatuna fašistlikust propagan-
dast, ei sõandanud asuda tööle nõukogude koolis. Seepä-
valduseks.

rast tuli võtta tööle õpetajatena isikuid, kel puudus pedagoogiline ettevalmistus. Õppetöö algust lükkas edasi ka ülevaate puudumine koolikohustuslike laste kohta.

Nõukogude organite korraldusel vabastati terveks jäänud koolihooned ning anti need avatavate koolide käsutusse. Koolide kordaseadmine õppetööks algas juba 1944. aasta septembris. Kõigepealt asuti koostama koolikohustuslike laste nimekirju ning registreerima õpilasi koolidesse. Selle kohta avaldati teadaanne kohaliku ajalehe "Uus Postimees" 5. oktoobri 1944.a. numbris.

17. oktoobril algas õppetöö Tartu VII Keskkoolis, mis kandis tol ajal Tartu V Mittetäieliku Keskkooli nime.¹ Novembris alustasid Tartus tööd 5 keskkooli ja 7 seitsmeaastast kooli (tolleaegse nimetusega - mittetäielik keskkool) ning 1 öhtukool. Enamik koole loodi varem tegutsenud alg- ja keskkoolide baasil.²

Käesolev diplomitöö käsitleb nõukoguliku Tartu VII Keskkooli arengut alates 1944. aasta sügisest kuni 1972/73. õppeaasta lõpuni, seega ligemale 30 aasta vältel. Selle aja jooksul on kool kandnud mitmeid nimetusi: aastatel 1944-1948 - Tartu V Mittetäielik Keskkool, 1948-1953 - Tartu V Seitsmeaastane Kool, 1953-1957 -

¹Tartu VII Keskkooli arhiiv (edaspidi TVIIKA), nim. 1, s.-ü. 1, l. 2.

²A. Liim, Tartu linna üldhariduslike koolide arengust aastatel 1944-1957, ettekanne Tartu linna IV pedagoogilistel lugemistel 6. jaan. 1958. Käsikiri A. Nurga valduses.

Tartu VII Seitsmeaastane Kool ning alates 1957. aastast juba Tartu VII Keskkool.

Diplomitöö kirjutamise tingis praktiline vajadus anda kooli 100. aastapäevaks süstematiseeritud ülevaade kooli arengust nõukogude perioodil. Hea ülevaate kooli ajaloost aastatel 1875-1925 on andnud endine direktor E. Einasto.³

Tartu VII Keskkooli varasemaks eelkäijaks loetakse 1875. aastal avatud Pauline Jürgens II eraalgkooli.⁴ See oli kolmanda järgu üheklassiline tütarlaste algkool 20-30 õpilasele. Koolis õpetati usuõpetust, saksa keelt, vene keelt, rehkendust, kirjutamist, käsitööd ja laulmist. Juba mõne aasta pärast ületas õpilaste arv planeeritu, sest õppemaks oli suhteliselt väike - 16 rubla aastas. Pauline Jürgens II eraalgkool oli lastevanemate seas heas kuulsuses, mistõttu ka jõukamad vanemad panid meelega siia oma lapsi õppima. Nii näiteks oli 1878.a. 45 õpilasest 3 aadlisoost. 1882. aastal muudeti kool kaheklassiliseks, kummaski klassis kaks jagu. 1905. aastal, pärast Pauline Jürgensi surma, võttis kooli üle Maria Aidnik. Kuna ruumid Turu tn. 12, kus kool sel ajal

---

³E. Einasto, Tartu VII Keskkooli ajaloost. Käsikiri Tartu VII Keskkoolis.

⁴Samanimelise isiku poolt 1874.a. avatud kooli hakati nimetama Pauline Jürgens I eraalgkooliks. 1905.a., mil Pauline Jürgens II eraalgkool läks üle Maria Aidnikule, muutus Pauline Jürgens I eraalgkooli number "I" liigseks ning kaotati, kool ise lõpetas majanduslike raskuste tõttu tegevuse 1926. aastal.

töötas, jäid kitsaks, üüris Maria Aidnik uued Lodja tn. 19-a asuvas majas. 1919. aastal, kui kool võeti üle linna avalike koolide võrku Tartu Linna VII Algkooli nime all, oli siin 12 õpetajat ning üle 160 õpilase. Kool töötas Maria Aidniku juhatuse all kuni 1925. aastani.

Teiseks Tartu VII Keskkooli eelkäijaks peetakse 1904. aastal avatud Tartu Linna V Algkooli, mille nimi mitmel korral on muutunud. 1912. aastal nimetati kool Tartu Linna VII Algkooliks. Selle nime all töötas kool 1919. aastani, mil taastati endine nimetus.

1913. aastal ostis Tartu Linnavalitsus 10 000 kuld-
rubla eest saksa heategevalt seltsilt "Hilfsverein" krun-
di Lina tänavas, kuhu kavatseti ehitada uus algkoolihoo-
ne. Puhkenud maailmasõja ja saksa okupatsiooni tõttu lük-
kus ehitustööde algus edasi. Taas tõusis koolimaja ehita-
mise mõte päevakorraile 1922. aastal. Lina tänavasse püs-
titatava koolihoone projekti autoriks oli arhitekt Anton
Potšekajev. Ehitustööd usaldas linnavalitsus Gustav Dar-
merile, kes alustas töödega 1923. aasta suvel. 1925. aas-
ta jaanuaris võidi hoone juba üle anda. Linnavalitsuse
otsusel toodi siia üle V ja VII algkool tervikuna ning
IX algkool osaliselt. Ühendatud kool nimetati Tartu Lin-
na V Algkooliks, selle juhatajaks määrati E. Einasto.

Tartu VII Keskkooli ajalugu vahepealsel perioodil,
aastatel 1925-1944 pole uuritud.

Käesolevas diplomitöös on autor püüdnud jälgida
Tartu VII Keskkooli arengut nõukoguliku koolina, mille

eesmärgiks on anda noortele nüüdisaja nõuetele vastav haridus, lähtudes praktilise elu vajadustest ning kasvatada neist tublid kommunismiehitajad. I peatükis on vaatluse all kooli üldine areng ja materiaalne baas; kooli struktuuris toimunud ümberkorraldused, nagu üleminek õpetamisele segakooli tingimustes, reorganiseerimine keskkooliks, tootmisõpetuse sisseviimine, õpetajate kaader. II peatükis käsitletakse koolis tehtavat õppe- ja kasvatustööd ning selle tulemusi. III peatükis leiab käsitlust klassi- ja kooliväline töö, õpilas- ja noorsoo-organisatsioonide tegevus, lastevanemate komitee töö.

Töö kirjutamisel on lähtutud NLKP ja Nõukogude valitsuse haridusalastest määrustest ning otsustest, samuti kooliajaloolaste uurimustest nõukogude kooli arengu kohta sõjajärgsel perioodil. Töö kirjutamisel on kasutatud peamiselt Tartu VII Keskkooli arhiivis leiduvaid allikmaterjale, mõningal määral ka Tartu Linna Riiklikus Arhiivis säilitatavaid Tartu Linna TSN TK Haridusosakonna materjale.

Tartu VII Keskkooli arhiiv korrastati 1965. aastal, mistõttu varasema perioodi kohta käivad allikmaterjalid on puudulikult säilinud. Hinnatavad on üksikute õpetajate aruanded oma tööst, mis kajastavad küllaltki hästi õppe- ja kasvatustööd koolis esimestel sõjajärgsetel õppeaastatel.

Mõningast abi on andnud ajakirjanduses ilmunud

Tartu VII Keskkooli kohta käivad kirjutised. Siinkohal peab autor vajalikuks tänada sm.-i E. Einastot, H. Klaassenit, H. Palametsa ja A. Nurka, kes lahkelt andsid kasutada antud teema kohta käivaid isiklikke materjale.

I peatükk

TARTU VII KESKKOOLI ÜLDINE

AJAKOOL ALGATAK 1944-1973

1944. aasta augustikuu viimasel päeval, peatselt pärast Tartu vabastamist, tegi Eesti NSV hariduse rahvakomissari asetäitja I. Volsiner S. Einastole ülesandeks võtta oma hoolde alla linn ja koolide kinnisesse koolimajad ning organiseerida neis valvs võimalike rüüstamiste vältimiseks.⁵ Koolivalitsuse juhataja Ed. Plean määras S. Einasto Tartu V Mittetäieliku Keskkooli, mis loodi endise Tartu Linn V Alaskooli baasil, juhatajaks. Selle määrusest kinnitas peagi ka Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariat.⁶

Tartu V Mittetäieliku Keskkooli kooli aeg 2 esuv koolihoone, mis oli ehitatud aastatel 1923-1925. Oma ajal oli see suurepärane ja kaasaegne koolimaja Tartus. Hoonekorrusealises alandis oli 12 avarat klassi.

⁵Tartu Linn V alaskooli koolihoone, lk. 111.

⁶Sama, lk. 111.

I peatükk

TARTU VII KESKKOOLI ÜLDINE

ARENG AASTATEL 1944-1973

1944. aasta augustikuu viimastel päevadel, peatselt pärast Tartu vabastamist, tegi Eesti NSV hariduse rahvakomissari asetäitja A. Valsiner E. Einastole ülesandeks võtta oma hoole alla Lina ja Salme tänavas asuvad koolimajad ning organiseerida neis valve võimalike rüüstamiste vältimiseks.⁵ Koolivalitsuse juhataja Ed. Plaan määras E. Einasto Tartu V Mittetäieliku Keskkooli, mis loodi endise Tartu Linna V Algkooli baasil, juhatajaks. Seda määramist kinnitas peagi ka Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaat.⁶

Tartu V Mittetäielikule Keskkoolile kuulus Lina 2 asuv koolihoone, mis oli ehitatud aastatel 1923-1925. Omal ajal oli see suuremaid ja kaasaegsemaid koolimaju Tartus. Neljakorruselises kivimajas oli 12 avarat klas-

---

⁵Tartu Linna V Algkooli kroonikaraamat, lk. 111.

⁶Samas, lk. 111.

siruumi, 3 kabinetti, võimla Kalevi tänava poolses tiivas, aktusesaal ning eluruumid kütja jaoks.

Sõda polnud möödunud sellestki majast. Fašistliku okupatsiooni aastatel paigutati siia saksa sõjaväehaigla. Klassiruumidesse, võimlasse ning aulasse ehitati ajutised vaheseinad ja narid. Kooli õuele püstitati punastest telliskividest ühekorruseline suur barakk meditsiinilise personali tarvis. Kooliteenijate Ida ja Jüri Parmu seletuste kohaselt olnud taganevatel fašistidel plaanis maja õhku lasta, kuid nõukogude vägede kiire pealetung takistas seda kuritegelikku plaani ellu viimast.⁷

Fašistlike vägede poolt laastatud koolimaja pakus kurba pilti - ruumid olid täis prahti, aknaklaasid purunenud, rikutud oli keskküttesüsteem. Enne kui õppetööd võis alata oli tarvis koolimaja elementaarsesse korda seada - parandada aknad, muretseda vajalik sisustus ja mõnedki õppevahendid. Kooli senised õppevahendid olid sõjapäevil viidud hoiule juudi keskkooli ruumidesse, kus aga hävisid tulekahjus.⁸

Kuna Tartust põhjas ja kirdes käisid veel ägedad lahingud, läks koolimaja Lina tänavas esialgu nõukogude vägede haiglaks.

Oktoobri algul alustati õpilaste registreerimist ja 17. oktoobril 1944 algas õppetöö Kesk tn. 19, tolleaegse Tartu II Mittetäieliku Keskkooli ruumides. Õpilas-

⁷Tartu Linna V Algkooli kroonikaraamat, lk. 111.

⁸E. Einasto suulised mälestused, Tartus, 2. aprillil 1974.a.

konna moodustasid peamiselt endiste V, VII ja IX algkoolide õpilased, kes elasid Karlova, Ropka ja Tamme linnaosades.⁹ Ruumipuuduse tõttu otsustati alustada tööd 16 klassikomplektiga, kus kokku õppis 598 õpilast, kõik tütarlapsed.¹⁰ Kuni 1954. aastani töötati tütarlaste koolina. 1944/45. õppeaastal töötas koolis 22 õpetajat - 3 mees- ja 19 naispedagoogi.

Pärast seda, kui fašistid olid Nõukogude Eesti mandrilt välja kihutatud, osutus võimalikuks anda V Mittetäielikule Keskkoolile kuuluv hoone Lina tänavas tagasi kooli käsutusse. Enne ülekolimist tuli korda seada keskküttesüsteem, sest talv seisis ukse ees. Kooli juhtkonnal oli plaanis kolida Lina tänavasse juba 1. novembriks. Selleks mobiliseeriti kogu kollektiiv - õpilased, õpetajad, teenistujad, kes kandsid pangedega vett, et sel moel täita keskkütte torustik. 1. novembriks üle kolida siiski ei jõutud, detsembris aga toimus õppetöö juba Lina tänava koolimajas. Samas majas asus tööle vene õppekeelega Tartu IV Keskkool. Vaatamata ruumikusele osutus maja kitsaks kahele suurele koolile. Seepärast tuli V Mittetäielikul Keskkoolil siirduda Salme tn. 1-a asuvasse küllaltki suurde ja nägusasse koolimajja. Ka siin ei vabanetud ruumikitsikusest, sest töötati ühe katuse all Tartu Arve- ja Plaanindustehnikumiga. Kuna ruume kasutati ühiselt, oli ka kooliinventar ühine, mil-

⁹Teadaanne, "Uus Postimees" nr. 16, 14. oktoober 1944.

¹⁰TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 1, l. 2.

lest enamus kuulus maja tegelikule peremehele.

Tartu V Mittetäieliku Keskkooli materiaalne baas oli enam kui tagasihoidlik. Sõjakeerises oli hävinenud suurem osa inventarist ja õppevahendeist. Tuli läbi ajada omavalmistatud õppeabinõudega. Keemia ja bioloogia tundides kasutasid õpetajad uue aine näitlikustamiseks sageli Õpetajate Instituudist laenatud õppevahendeid. Õpilased abistasid ühiskondliku töö korras kooli õppevahendite valmistamisel ja korrastamisel. Näiteks viidi õpilaste hulgas läbi grammofoninõelte kogumine, et nende abil parandada sirkleid, millel puudus teravik.¹¹

Õppetöö normaalset kulgu takistas ruumipuudus. Eriti kannatas selle all klassi- ja kooliväline töö. Esines sedagi, et direktori kabinetti tuli kasutada koosolekute- ja laoruumina. Kooli kantselei pidi töötama õpetajate toa nurgas, mistõttu oli raskendatud asjaajamine õpilastega, pealegi häiris see ka õpetajate tööd.

Alles 1948. aasta detsembris saadi taas kooli kasutusse Lina tänava koolimaja. Samal aastal nimetati kool Tartu V Seitsmeaastaseks Kooliks. Lina tänava koolimajas töötanud IV Keskkool paigutati Riia tänaval asuvasse koolimajja. Uued raskused ootasid ees eeskätt ruumide sisustamisel. IV Keskkool oli suurema osa sisustusest kaasa viinud. Palju inventari oli muutunud kasutamiskõlbmatuks ja nimekirjadestki kustutatud. See, mis inventarist kohale jäi, vajab remonti, Salme tänava koo-

---

¹¹TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 1, l. 70.

limajast polnud kuigi palju kaasa tuua. Haridusosakond eraldas koolile küll 45 koolipinki, kuid needki olid antud ajutiselt kasutada Marksismi-leninismi õhtuülikoolile.¹² Pikkamööda saadi jagu raskustest koolimööbli osas.

1948. aastast alates töötas samas majas ka Tartu Õpetajate Instituudi Harjutuskool. Alles 1957. aastal viidi see Tartu Linna TSN Täitevkomitee poolt Eesti NSV Haridusministeeriumile tehtud ettepanekul üle Tartu Pedagoogilise Kooli ruumidesse.¹³

1953. aastani oli Tartu keskkoolidel ja seitsmeaastastel koolidel paralleelne numeratsioon. Seepärast töötas linnas ühesuguse numbriga koole, mis tekitas segadust ning arusaamatusi. Linna TSN Täitevkomitee otsustas Haridusosakonna juhataja ettepanekul muuta üldhariduslike koolide numeratsioon ühtseks ja anda koolidele uued nimetused. 18. septembrist 1953 nimetati Tartu V Seitsmeaastane Kool Tartu VII Seitsmeaastaseks Kooliks.¹⁴

Sõjajärgsetel aastatel seisis nõukogude üldhariduslik kool mõnevõrra tegelikust elust eemal. Õppeplaanid ja -programmid olid väga mahukad, kusjuures rõhk oli suunatud teoreetilisele materjalile, mis jättis vähe ruumi praktilistele töödele. 1953/54. õppeaasta sü-

¹²TVIIKA, min. 1, s.-ü. 10, l. 32.

¹³Tartu Linna Riiklik Arhiiv (edaspidi TLRA), fond 20 (Tartu Linna TSN TK Haridusosakond), nim.1, s.-ü. 238, l. 9.

¹⁴TLRA, fond 20, nim. 1, s.-ü. 125, l. 40.

gisest viis Eesti NSV Haridusministeerium läbi õppeprogrammides tunduva koondamise, seda just teoreetilise materjali osas õpetuse polütehnikiseerimise eesmärgil. Rohkem tähelepanu hakati osutama katsetele ja praktilistele töödele. Õppeplaani võeti jälle tööõpetus, mis vahepeal oli koolist kõrvaldatud. Õpetamise polütehnikiseerimine esitas kooli materiaalsele baasile suuremaid nõudmisi, eriti sellistes ainetes nagu füüsika ja keemia. Koolil puudusid füüsika ja keemia kabinetid. Keemia õppevahendid mahtusid ühele kapiriivulile, füüsika osas oli olukord mõnevõrra parem. Haridusosakonnalt saadud napid summad võimaldasid ainult remontida olemas olevaid õppevahendeid.¹⁵ Märkimisväärset abi polütehnilise õpetuse korraldamisel osutasid koolile šefid - Tartu Kammivabrik ja Tartu Autoremonditehas nr. 3, kes andsid koolile õppetöökoja sisustamiseks 2 treipinki, 8 kruupinki ja 4 lauda.¹⁶ Õppetöökoda paiknes tol ajal kooli katlaruumi kõrval asuvas akendeta ruumis ja seda jagati naaberkooliga. Kooli reorganiseerimisel segakooliks tuli poistel ja tüdrukutel kasutada tööõpetuse tundideks esialgu ühte ruumi.

1949. aastal eraldati koolile naabruses asuva Tartu Nahakombinaadi territooriumi arvelt 0,50 ha suurune maatükk õppe-katseala rajamiseks.¹⁷ 1956.a. ulatus

---

¹⁵ H. Liimets, Polütehnilise õpetuse juurutamisest Tartu VII 7-klassilises koolis, "Edasi" nr. 5, 8. jaanuar 1954.

¹⁶ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 48, l. 32.

¹⁷ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 18, l. 5.

selle pindala juba 0,61 ha.¹⁸ Õppekatseaed kujunes bioloogia ja geograafia õpetamisel vaatluste tegemise kohaks, kus oli võimalik siduda tunnis õpetatavat praktikaga. Kolmel terrasil kasvasid viljapuud ja marjapõõsad ning juurvili. Ühel terrassidest asus dekoratiivosakond, samas kasvatati ka ravimtaimi. Aeda rajati kolmeastmeline kiviktaimla ning kaks tiiki. Aja jooksul on tiigid kaotanud oma esialgse välimuse ja osa kooliaias. Pinnase ebasobivuse tõttu kuivavad nad suvel ning ei kaunista kaugeltki mitte kooli ümbrust, mille tõttu peetakse plaane tiikide kinniajamiseks. Palju hoolt ja vaeva kooliaia rajamisel nägi bioloogiaõpetaja J. Karma. Tavaks sai korraldada sügiseti näitusi aiasaadustest. Mitmel korral võttis kool osa ülelinnalistest kooli katseaedade näitustest. 1955. aastal osales kool Eesti NSV Haridusministeeriumi määramisel kogu üleliidulisel tööstus- ja põllumajandusnäitusel Moskvas, kus eksponeeriti fenoloogiliste ja meteoroloogiliste vaatluste tulemustest tabeleid, diagramme, andmeid katsete kohta lubjaga väetamisest ning külviaegadest, samuti album kooliaia piltidest. Kooli poolt saadetuna viibis Moskvas näitusel 7-a klassi õpilane T. Vassar.

1954/55. õppeaastast alates mindi Tartu VII Seitsmeaastases Koolis nagu kogu vabariigis ja teisteski Tar-

---

¹⁸TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 48, l. 4.

tu koolides üle segakoolile. Enne õppeaasta algust viidi läbi lastevanemate koosolekud, kus valgustati poiste ja tütarlaste ühisele õpetamisele ülemineku vajadust ning põhimõtteid. Kooli direktor, suurte praktiliste kogemustega tunnustatud pedagoog E. Einasto rõhutas oma sõnavõttus lastevanemate koosolekul ja ajakirjanduses, et paremaid tulemusi õppe- ja kasvatustöös on ta saavutanud just segakooli tingimustes.¹⁹

Üleminek segakoolile tõi paratamatult kaasa tõsisemaid muudatusi kooli õpilaskonnas. Teistesse koolidesse tuli suunata umbes 300 tütarlast, sama palju võeti asemele poisse. Uued õpilased tulid peamiselt Tartu Õpetajate Instituudi Harjutuskoolist ja XII Seitsmeaastasest Koolist. Õpetajate kollektiivi ülesandeks kujunes liita uustulnukad endiste õpilastega ühtseks perekaks - see on edu pant õppe- ja kasvatustöös.

Nõukogude ühiskonna arenemisega kasvas vajadus üldise keskhariduse järele. Sellest on lähtunud Kommunistliku Partei ja Nõukogude valitsuse otsused rahvahariduse alal. Enne kui minna üle üldisele keskharidusele oli vaja tõsta kohustusliku hariduse miinimumi, laiendada keskkoolide võrku, ka vabariigi ulatuses. 1957. aasta sügisel alustas Nõukogude Eestis tööd 18 uut keskkooli.²⁰ Eesti NSV haridusministri käskkirjaga

---

¹⁹TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 13, l. 29 jj.; E. Einasto, Eelseisvad ülesanded, "Noorte Hääl" nr. 189, 11. august 1954.

²⁰Algava õppeaasta ülesandeid, "Nõukogude Kool" nr. 8, 1957, lk. 449.

nr. 99 26. juulist 1957 reorganiseeriti ka Tartu VII Seitsmeaastane Kool keskkooliks.²¹ Sellest ajast alates kannab kool Tartu VII Keskkooli nime. 1957/58.

õppeaasta sügisel avati koolis kaheksas klass. Vanemad klassid veel puudusid, sest üleminek keskkoolile toimus järk-järgult. Nelja aasta pärast, 1961. aasta kevadel lõpetas keskkooli esimene lend - 50 noormeest ja neidu.

1958. aasta suvel siirdus teenitud vanaduspuhkusele kooli kauaaegne direktor, teenekas pedagoog E. Einasto. Uueks direktoriks määrati H. Klaassen²², kes töötab sel ametikohal tänaseni.

Uut etappi kooli ajaloos võib lugeda 1959/60. õppeaastast.

Seoses keskhariduse laialdase levikuga tekkis paratamatult olukord, et enamus keskkooli lõpetanud noori ei pääsenud edasi õppima kõrgemasse kooli. Päevakorralt tõusis vajadus anda noortele kõrvuti keskharidusega ka elukutse. 24. aprillil 1959.a. võeti analoogilise üleliidulise seaduse eeskujul vastu "Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi seadus kooli ja elu sidemete tugevdamisest ning haridussüsteemi edasiarendamisest Eesti NSV-s". Selle seadusega viidi keskkoolidesse sisse tootmisõpetus ning kehtestati üldine kohustuslik kaheksaklassiline haridus. 1959/60. õppeaasta sügisest

---

²¹TLRA, fond 20, nim. 1, s.-ü. 273, l. 25,26.

²²TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 72, l. 2.

alustati ka VII Keskkoolis tootmisõpetusega,²³ ühe esimese koolina mitte ainult Tartu linnas vaid kogu vabariigis. (Tartus veel vene õppekeelega IV Keskkoolis.) 76 noormeest ja neidu alustasid õpinguid tootmisõpetusega üheksandates klassides. Õpitavaid erialasid oli mitu, mis võimaldas igal noorel valida vastavalt oma huvidele ja kalduvustele. Eriala valik oli igale keskkooli asutjale vabatahtlik, kuid kooli poolt võeti arvesse kõrvuti iga õppuri sooviga ka õpetajate ja arstide soovitusi. Sellest ajast alates võib rääkida Tartu VII Keskkoolis tehtavast sihipärasest kutsenõustamisest.

Baasettevõteteks, kus hakati praktilisi õppusi ja töid läbi viima, said Tartu Aparaadiehituse Tehas, Tartu Autoremonditehas nr. 3 ning Tartu Kaubandusvalitsus.²⁴ Aparaadiehituse Tehase baasil õpetati välja tulevasi instrumentaal-lukkseppi; Autoremonditehases nr. 3 treialeid ning autoremondi-lukkseppi; Tartu Kaubandusvalitsuse baasil kaadrit ühiskondliku toitlustamise ja kaubanduse ettevõtetele, arvealatöötajaid. Ühiskondliku toitlustamise eriala õpilastel oli valida kahe elukutse - kokk ja pagar-kondiiter - vahel. Arveala ja kaubanduse eriala õppeplaan nägi ette selliste distsipliinide nagu raamatupidamine, masinakiri, stenograafia, eelarve, kaubatundmine jne. õpetamist.

Eri alast väljaõpet teostasid baaskäitiste töötajad, enamuses spetsialistid-praktikud, kes olid head

²³TLRA, fond 20, nim. 1, s.-ü. 279, l. 14, 19.

²⁴TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 8, l. 3.

oma ala tundjad, kuid kel pedagoogiliseks tööks puudusid teadmised ja kogemused. Ainult arveala ja masina- kirja õpetajatel E. Luhal ja H. Mägil oli pedagoogiline haridus.²⁵

Tootmisõpetus oli tol ajal uudne mitte ainult Tartu linna vaid kogu vabariigi ulatuses. Selletõttu tuli esilekerkinud raskustest saada üle põhiliselt oma jõududega, kuigi abi ei keelanud ka šefid. Šeffidega sõlmiti lepingud, milles märgiti ära vastastikused ülesanded ja kohustused.²⁶ Baasettevõtete juhtkond kohustus kindlustama õpilased vajalike tööriistade ja materjalidega ning tagama ohutustehnika. Kool omalt poolt kohustus kindlustama distsipliini baasettevõtetes praktilisel viibivate õpilaste seas, samuti aitama korrastada šeffasutuste territooriume. Peale eelpool nimetatud abistasid šefid kooli ruumide remontimisel defitsiitsete materjalide osas. Näiteks 1961. aastal sõlmitud lepingus lubas Tartu Kaubandusvalitsus katta kooli aula põranda parketiga, teostada õpetajate toas sanitaarremont ning valmistada osaliselt sisustust. Tartu Autoremonditehas nr. 3 ehitas ümber õppesõitude läbiviimiseks sõjaväeosalt saadud veoauto GAZ-51. Šefid on aidanud ka kujundada kooliruumi, esimesele korrusele on paigaldatud baaskäitisi tutvustavad stendid.

Töö paremaks korraldamiseks moodustati koolis

---

²⁵TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 86, l. 10.

²⁶H. Klaasseni valduses olevad materjalid.

tootmisõpetuse ainekomisjon, kuhu kuulusid kõik tootmisõpetusega tegelevad õpetajad. Vajaduse korral võtsid selle ainekomisjoni tööst osa ka baasettevõtete juhtivad töötajad.

Toimunud muudatused kooli elus tõid kaasa uued nõuded materiaalse baasi osas. Tuli juurde muretseda hulk uusi õppevahendeid ja inventari, organiseerida spetsiaalklasse koolis ja õppetsehhe baasettevõtetes. Kaubandusvalitsus remontis ja sisustas koolile arveala- ja kaubandusklassi, kuhu paigutati klaaskapid kauba näidistega, müügilett koos vitriinidega ning muud kaubanduslikku inventari.²⁷ Asuti projekteerima õppetsehhi kulinaria- ja kondiitrieriala õpilaste väljaõpetamiseks.²⁸ Autoremonditehases nr. 3 sisustati tulevastele autoremondi-lukkseppadele õppeklass. Selles asusid automootor, tööriistad, tehnilised plakatid ja muu õpetuseks vajalik. 1960. aasta aprillis luges haridusosakonna inspektor A. Nurk kooli õppe- ja kasvatustöö inspekteerimisel esimese õppeaasta tulemusi tootmisõpetuses rahuldavateks.²⁹ Kaks aastat hiljem toimunud inspekteerimise aruandes märkis haridusosakonna inspektor A. Nurk, et tootmisõpetus on kooli üks tugevamaid külgi ning, et see on õpilaste kutselise ettevalmistuse, tööarmastuse ning kommunistliku töösse suhtumise kasvatamise seisukohalt põhi-

²⁷TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 96, l. 3.

²⁸TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 96, l. 4.

²⁹TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 100, l. 10.

liselt õigesti lahendatud.³⁰ Kooli häid tulemusi õpilaste kutselisel ettevalmistamisel arvestades, võttis Tartu VII Keskkool Eesti NSV Haridusministeeriumi määramisel 1964. aastal osa NSV Liidu Rahvamajanduse näitusest.³¹ Esitatud materjalide hulgas olid kooli tööplaanid, õppeplaanid tootmisõpetuse korraldamiseks, õpilaste ettekanded õppeaasta algul korraldataval ülekoollisel tootmiskonverentsil suvisest tootmispraktikast ettevõtetes, kauplustes ning kolhoosides.³²

1962. aasta kevadel lõpetas kooli esimene lend noori, kes said koos keskkooli lõputunnistusega ka eriala kvalifikatsioonitunnistuse, kokku oli neid 53.

Ülevaate keskkooli lõpetajatest erialade kaupa aastatel 1962-1973 annab alljärgnev tabel.

Tabel 1

Eriala									
Õppeaasta	Treial	Instr.- lukksepp	Autor.- lukksepp	III liigi autojuht	Pagar- kondiiter	Kokk	Müüja	Ajaloo eriklass	Kokku lõpetaja- jaid
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1961/62	7	7	11	-	7	-	21	-	53
1962/63	-	-	8	-	-	11	28	-	47
1963/64	-	-	14	-	13	-	28	-	55
1964/65	-	-	24	24	12	7	30	-	73
1965/66	-	-	27	26	7	16	25	-	75
1966/67	-	-	19	16	17	15	26	-	77

³⁰TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 119, l. 11.

³¹TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 141, l. 8.

³²TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 141-145.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1967/68	-	-	22	22	-	-	21	-	43
1968/69	-	-	12	12	-	-	15	16	43
1969/70	-	-	13	10	-	-	21	13	47
1970/71*	-	-	11	11	-	-	23	14	47
1971/72	-	-	16	15	-	-	30	17	63
1972/73**	-	-	10	10	-	-	23	14	48
Kokku:	7	7	187	146	56	50	291	74	671

*Üks lõpetajatest omandas kaks eriala.

**Üks lõpetajatest ei omandanud eriala.

Jälgides tabelit, võib märgata suuri arvulisi erinevusi elukutsete valikul. Kõige eelistatumad erialad on olnud autoremondi-lukksepp ja müüja. Pagar-kondiitri ning koka elukutsed paistavad olevat võrdselt populaarsed. Nagu tabelist näha, oli elukutsete valik ühe kooli jaoks küllaltki suur, mistõttu üht eriala omandada soovivate õpilaste kontingent jäi väikseks. Koolile ning baasettevõtetele oli selline olukord ka kulukas. Otsustati piirata õpetatavate erialade hulka. 1962. aastal lõpetanud said treiali ja instrumentaal-lukksepa kutse. Võttes arvesse poiste suurt huvi autojuhi ameti vastu, otsustati tulevastele autoremondi lukkseppadele anda lisa-spetsiaalsus III liigi autojuhi kutse näol.

1965. aastal lõpetati õpilaste vastuvõtt ühiskondliku toitlustamise erialadele, 1966. aastal ka toidukaupade müüja erialale, kuna neid spetsiaalsusi sai oman-

dada Tartus Linnakutsekoolis nr. 17.

1960.-aastate keskel ilmnes, et oma senisel kujul polnud tootmisõpetus end täiesti õigustanud. 1964.a. alates hakati vähendama polütehnilisele õpetusele eraldatud tundide arvu. Tartus oli sel ajal veel kaks kooli (IV ja VII Keskkool) kes, tänu headele õpetajatele ja õppebaasidele, suutsid ka vähendatud tundide arvu juures viia õpilaste oskused tööala kategooria nõueteni. Kogu vabariigi ulatuses hakati sel perioodil rajama eriklasse mingi õppeaine süvendatud õpetamiseks. Kuna Tartu VII Keskkoolis tootmisõpetus end endiselt õigustas (ja õigustab ka praegu) peeti vajalikuks avada ka siin eriklass. Kuna VII Keskkooli õpilased olid aastate jooksul paistnud silma heade teadmistega ajaloo ja ühiskonnaõpetuse alal, otsustati ajaloo eriklassi kasuks, mis alustas tööd 1966. aasta sügisel.

1969. aasta sügisel alustas koolis tööd veel üks eriklass - lauluklass, kuhu võeti õpilasi alates 1. klassist. Seejuures esimene vastuvõtt koosnes ainult poistest.

1967. aasta sügiseks - Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäevaks valmis koolihoone avar juurdeehitus, mille projekti autoriks on "Kommunaalprojekti" Tartu osakonna arhitekt U. Tiirmaa. Töödega, mida teostas Tartu Remondi- ja Ehitusvalitsuse brigaad töödejuhataja A. Savisaare käe all, alustati 20. oktoobril

1966. Valminud juurdeehituse üldpind on 1223 m². Saadi juurde 12 klassiruumi 480 õpilasele ning 200 kohaga söökla. Kogu ehitus läks maksma 138 910 rubla³³, mis on vabariigis üks odavamaid kooliehitusi. Riiklik komisjon võttis juurdeehituse vastu hindega "hea".³⁴

Ehitustööde käigus tehti vanas majas kapitaalremont. Klassiruumide ukсед asendati moodsamatega, koridoriide parandad said uue katte. Remondi käigus eemaldati aulast lava, mis oli sinna ehitatud 1949. aastal Tartu Tööstuskombinaadi poolt.³⁵

Juurdeehituse alumisele korrusele rajati moodne elektrifitseeritud köögiga söökla, kuhu korraga mahub lõunastama 200 õpilast. Õpilaste paremaks toitlustamiseks kaotati koolis tee ja saia müük, rõhuv enamus õpilastest sööb nüüd lõuna ajal sooja toitu. Endise söökla ja küt- ja eluruumide arvel laiendati õpilaste garderoobi. Senine rõivistu ehitati ümber poiste tööõpetuse kabinetiks, kus leiduvad eraldi ruumid metalli- ja puidutöö tarvis. Endisse poiste tööõpetuse klassi paigutati geograafia kabinet. Tütarlaste käsitöö- ja masinakirja tundide tarvis ehitati vajalik ruum välja pööningule, senine ruum läks ajaloo kabineti käsutusse.

1967. aastal alustati kooli spordiväljaku laiendamist, mille tarvis saadi maad Nõukogude tänava ääres.

---

³³TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 163, l. 1.

³⁴TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 163, l. 2.

³⁵TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 14, l. 57.

Siia rajati uued hüppeplatsid, mänguväljakud, jooksurada. Palju hoolt ja vaeva on näinud spordiväljaku rajamise ja korrasoleku eest kehalise kasvatuse õpetajad E. ja H. Pukk ning L. Voltri.

Tänu juurdeehitusele saadi üle ruumikitsikusest, mille tulemusena võidi kooli töö 1967/68. õppeaastal viia põhiliselt üle ühte vahetusse.

Lahedamates oludes hakati õppetööd korraldama uut moodi. Ühe esimese koolina vabariigis asus Tartu VII Keskkool 1967/68. õppeaastal ainekabinettide süsteemi loomisele. Esialgu toimusid tunnid kabinettides 7.-11. klassini. Senise õppetöö korralduse juures oli ühele klassikollektiivile kinnistatud kindel ruum, kus toimus enamus õppetundidest. Erandiks olid õppeaine iseloomust tingituna keemia, füüsika, kehalise ja muusikalise kasvatuse ning käsitöö tunnid. Nüüd eraldati iga aine õpetamiseks klassiruum, kuhu koondati vajalikud õppevahendid, metoodiline kirjandus. 1967/68. õppeaastal oli koolis kabinette juba 16. Aastatega tulid kogemused ja kuna kabinetisüsteem end õigustas, otsustati 1972.a. sügisel seda rakendada alates 5. klassist. Loodi juurde veel 6 ainekabinetti. Kokku oli kabinette nüüd 23 - 3 eesti keele, vene keele, võõrkeelte, matemaatika, 2 ajaloo, bioloogia kabinetti, 1 geograafia, füüsika, keemia, muusikalise kasvatuse, masinakirja ja tütarlaste tööõpetuse, poiste tööõpetuse ning sõjalise algõpetuse kabinet.

Kool kujunes vabariigi paljude õpetajate huviobjek-

tiks, kuhu tuldi uudistama ainekabinettide töö korraldust. Oma kogemusi on siinsed õpetajad lahkesti jaganud asjast huvitatuile ja ka ajakirjanduse veergudel.³⁶

Peamine hool ainekabineti varustamiseks vajalike õppeabinõudega lasub kabineti juhatajal, kes esitab oma soovid ja ettepanekud direksioonile. Viimane muretseb kogu kooli õppevahenditega varustamise eest. Ainekabinettide juures töötavad õpetajad on ise hulgaliselt valmistanud metoodilist ja didaktilist materjali. Suure töö on teinud geograafia kabineti sisustamisel õpetajad H. Toom, A. Benno, H. Saal. Suuremad raamatukogud on muretsenud oma kabinetidesse A. Juhkam, E. Liim (ajalugu), Z. Karamkova, J. Paap (vene keel), E. Voitk, S. Kuusik (eesti keel) jt., rikkaliku heliplaadikogu muusikakabinetti on koondanud õpetaja H. Lukk. 1973. aasta lõpuks oli ainekabinettides mitmesugust didaktilist ja jaotusmaterjali kokku 102 521 lehte. Hästi on kool varustatud mitmesuguste tehniliste vahenditega. 1973.a. oli koolis 4 kinoaparaati, 3 televiisorit, 31 diaprosjektorit, 6 epidiaskoopi, 11 radiololat, 12 magnetofoni, 8 grammofoni ja 25 kirjutusmasinat.³⁷

1970. aastal sai kool endale maabaasi looduslikult kaunis kohas Tartu rajooni Kokora kolhoosis. Selleks sai endine Savastvere algkooli hoone, kuna sealne kool likvideeriti. Tartu VII Keskkooli ja Alatskivi Keskkooli va-

---

³⁶A. Juhkam, E. Liim, Meie ajaloo kabinet, "Nõukogude Õpetaja" nr. 14, 31. märts 1973.

³⁷H. Klaasseni valduses olevad materjalid.

hel sõlmiti 3. septembril 1970.a. leping, millega Tartu VII Keskkool sai Savastvere koolimaja enda kasutusse 20 aastaks. Tartu VII Keskkool tegi vajalikud remonttööd ning muretses sisustuse. Savastvere maabaasis viiakse läbi õpilaste töö- ja puhkelaagreid, suvel aga on see õpetajate ja nende perekonnaliikmete päralt.

Sõja päevil kooli territooriumile ehitatud barakk jagati pärast sõda välja elamispinnana kooli teenijatele ning läks hiljem linna elamufondi.³⁸ 1973. aastal sai kool baraki tagasi. Juba lagunenu hoone otsustati lammutada ning asemele ehitada katusealune kehalise kasvatuse tunnide läbiviimiseks. Siia tulevad duširuumid ning spordinventari panipaigad. Esialgelt on arvestatud spordikompleksi maksumuseks 26 000 rubla.³⁹ Hoone valmimisega paraneksid kooli võimalused sporditööks.

Kooli õpilaskonda ja õpetajate kaadrit vaadeldaval perioodil iseloomustavad alljärgnevad tabelid.

Tabel 2

Tartu VII Keskkooli õpilaste ja lõpetajate arv aastatel 1944-1973

Õppeaasta	Õpilasi		7-klassilise koolilõpetajaid	Keskkooli lõpetajaid
	sügisel	kevadel		
1	2	3	4	5
1944/45	598	625	81	-
1945/46	693	675	68	-

³⁸H. Klaasseni suulistel andmetel.

³⁹H. Klaasseni suulistel andmetel.

1	2	3	4	5
1946/47	586	558	63	-
1947/48	547	547	61	-
1948/49	593	574	63	-
1949/50	589	570	71	-
1950/51	599	571	74	-
1951/52	599	580	67	-
1952/53	666	636	68	-
1953/54	620	613	72	-
1954/55	672	651	80	-
1955/56	630	598	72	-
1956/57	586	569	65	-
1957/58	686	632	-	-
1958/59	720	701	-	-
1959/60	795	774	-	-
1960/61	819	789	-	50
1961/62	773	765	-	53
1962/63	796	777	-	47
1963/64	854	825	-	55
1964/65	895	871	-	73
1965/66	903	885	-	75
1966/67	915	899	-	77
1967/68	912	886	-	43
1968/69	993	960	-	41
1969/70	1067	1044	-	47
1970/71	1076	1044	-	47
1971/72	1071	1052	-	63
1972/73	1031	1015	-	48
Kokku: 805				721

Nagu tabelist 2 nähtub on õpilaste arv koolis suurenenud aastast aastasse, märgatavaid kõikumisi õpilaste arvus esines seitsmeklassilise kooli ajal (1944-1957). Alates 1957. aastast, mil kool reorganiseeriti keskkooliks kiiresti tõusnud, ületades 1969/70. õppeaastal tuhande piiri. Kooli lõpetajate arv on olnud õppeaastate lõikes kõikuv. Sügisel on õpilaste hulk olnud üldreeglina suurem kui kevadel. Erandi moodustas siin 1944/45. õppeaasta. Sõjajärgsetel õppeaastatel olid koolist lahkumise põhjused eeskätt majanduslikku laadi, aga ka õpilaste halb tervislik seisukord. Hiljem muutub valdavaks elukoha vahetus, mis tingib ülemineku teise kooli. Osa õpilasi langes koolist välja mitterahuldava õppeedukuse tõttu, esines ka distsipliiniõuete ignoreerimise pärast koolist välja heitmist.

Klassikomplektide arvu kasvu koolis vaadeldaval perioodil iseloomustab alljärgnev tabel.

Tabel 3

Õppeaasta	Paralleelklasside arv											Kokku
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1944/45	2	2	2	2	3	2	3	-	-	-	-	16
1945/46	3	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	15
1946/47	3	3	2	2	2	2	2	-	-	-	-	16
1947/48	2	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	14
1948/49	2	3	2	2	2	2	2	-	-	-	-	15
1949/50	2	2	3	2	2	2	2	-	-	-	-	15
1950/51	2	2	2	3	2	2	2	-	-	-	-	15

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	43
1951/52	2	2	2	2	3	2	2	-	-	-	-	15
1952/53	3	2	2	2	2	3	2	-	-	-	-	16
1953/54	2	2	2	2	3	2	3	-	-	-	-	16
1954/55	2	2	2	3	3	3	2	-	-	-	-	17
1955/56	2	2	2	2	3	3	3	-	-	-	-	17
1956/57	2	2	2	3	2	2	2	-	-	-	-	15
1957/58	2	2	2	2	3	2	2	3	-	-	-	18
1958/59	2	2	2	2	3	3	2	3	2	-	-	21
1959/60	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2	-	24
1960/61	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	2	24
1961/62	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	24
1962/63	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	24
1963/64	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	24
1964/65	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	25
1965/66	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	3	25
1966/67	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	3	25
1967/68	2	2	2	2	4	3	3	2	2	2	2	26
1968/69	3	2	2	2	3	4	3	2	2	2	2	27
1969/70	3	3	3	2	3	3	4	3	2	2	2	30
1970/71	2	3	3	3	3	3	3	4	2	2	2	30
1971/72	3	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2	29
1972/73	3	3	2	3	3	3	3	3	2	2	2	29

Nagu tabelist nähtub oli kõige vähem klassikomplekte 1947/48. õppeaastal - 14, kõige rohkem - 30 klassikomplekti oli 1969/70. ning 1970/71. õppeaastal. Üleminekuga keskkoolile hakkas kasvama klassikomplektide arv - 4 õppe-

aastal on neid olnud 24, 3 õppeaastal 25. Kahel viimasel õppeaastal on kool töötanud 29 klassikomplektiga.

Ülevaate Tartu VII Keskkooli õpetajate kaadrist annab järgnev tabel.

Tabel 4

Õppe-	Opetajaid			Ped. staaz				Haridustase				
	Kokku	Mehi	Naisi	Kuni 5 aastat	5-15	15-25	Üle 25 aasta	Kesk.	Keskeri- haridus	Lõpet. kõrgem haridus	Kõrgem haridus	Edasi õppimi- ne
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1947/48	25	3	22	10	5	5	5	14	9	1	1	3
1948/49	24	3	21	9	6	4	5	14	8	1	1	4
1949/50	22	2	20	8	5	4	5	11	7	3	1	2
1950/51	22	3	19	5	7	3	7	9	8	4	1	7
1951/52	24	3	21	8	6	5	5	5	8	8	2	2
1952/53	25	3	22	8	7	5	5	6	8	8	3	4
1953/54	25	4	21	7	9	4	5	6	10	6	3	4
1954/55	27	4	23	9	9	4	5	5	10	8	4	3
1955/56	28	5	23	8	12	3	5	4	9	8	7	2
1956/57	27	3	24	7	13	1	6	3	8	10	6	2
1957/58	33	4	29	7	19	3	4	3	9	9	12	5
1958/59	48	12	36	20	22	3	3	3	14	7	24	6
1959/60	45	7	38	17	24	1	3	2	11	6	26	6
1960/61	45	7	38	13	25	5	2	1	11	8	25	9
1961/62	50	10	40	13	27	7	3	-	14	7	29	9
1962/63	47	5	42	13	25	7	2	1	13	7	26	10
1963/64	48	6	42	12	23	10	2	1	14	7	26	9

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1964/65	48	8	40	14	22	10	2	1	14	7	29	11
1965/66	45	8	37	8	26	11	1	1	12	7	25	9
1966/67	48	7	41	6	21	21	-	-	9	9	30	9
1967/68	48	8	40	7	16	25	-	1	8	9	30	10
1968/69	55	9	46	11	18	26	-	1	10	9	35	10
1969/70	56	8	48	15	14	26	1	-	12	9	35	10
1970/71	55	8	47	12	11	27	5	-	10	8	37	7
1971/72	55	8	47	14	9	25	7	-	7	10	38	7
1972/73	57	9	46	13	12	22	10	1	6	9	41	6

Märkus: Õpetajate arvu hulka on võetud ka Tartu VII Keskkoolis kohakaasluse alusel töötavad õpetajad.

Koolis kasvades on aastast aastasse suurenenud õpetajate arv. Ajal, mil kool töötas seitsmeklassilisena (1944-1957), kõikus õpetajate arv 22-25 vahel. 1957.a. sügisel, kui Tartu VII Seitsmeaastane Kool reorganiseeriti keskkooliks tõusis pedagoogide arv koolis 27-lt 33-le. Teine märkatav tõus toimus seoses tootmisõpetuse sisseviimisega 1959/60. õppeaastal. Viiel viimasel õppeaastal on koolis töötanud üle 50 pedagoogi. Rõhuva ülekaalu kogu vaadeldava perioodi kestel on moodustanud naispedagoogid. Enamuses on need õpetajad, kelle pedagoogilise töö staaž ulatub 15 aastani. Järjest on tõusnud õpetajate hariduslik tase. Kui 1947/48. õppeaastal oli 25 õpetajast 14 keskharidusega ning ainult ühel kõrgem haridus, siis 1972/73. õppeaastal oli keskharidusega ainult 1 õpetaja 57-st, 41 õpetajat omas kõrgemat haridust. Pedagoogilise kaadri haridustaseme tõu-

suga on vahetult olnud seotud õppetöö tulemuste paranemine.

Aastatel 1944-1973 kasvas Tartu VII Keskkool seitsmeklassilisest koolist tugevaks keskkooliks. Selle aja jooksul on märgatavalt tugevnenud kooli materiaalne baas, kasvanud õpetajate ning õpilaste arv.

II peatükk

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TARTU VII

KESKKOOLIS AASTATEL 1944-1973

Tartu VII keskkooli vahetamine fašistlikust okupatsioonist esiti teema ettevalmistasi aastas, 1944/45. õppeaastaks, mis sisuliselt kujunes nõukogude kooli loomiseks. Eesti Õppe- ja kasvatustöö kes seisvas ülesanded määratles Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee 1944. aasta 27. detsembril määrus koolide töö parandamise kohta, mis seadis eesmärgiks võitluse kodanlik-natsionaalide vastu, õppe- ja kasvatustöö ümberkorraldamise nõukogude pedagoogika ja õpetusest formalismi ja skolasitika välja juurimise.⁴⁰ Eesti Üleannetest lahutusel hakati korraldama 1946. a. Tartu VII Mittetavalik keskkoolis.

Koolis töötas esimesed õpetajad ei tundnud peaaegu üldse nõukogude pedagoogikat, sest üld- ja erihariduse olemasoleva ühiskondliku Eesti õppeaastustel. Valjaka jäi just poliitilisest teadmisest, et edukas oli viia nõukogude

⁴⁰ Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee 1944. aasta 27. detsembril määrus koolide töö parandamise kohta, "Nõukogude õpetaja" nr. 1, 13. jaanuar 1945.

II peatükk

ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ TARTU VII

KESKKOOLIS AASTATEL 1944-1973

Pärast Tartu vabastamist fašistlikust okupatsioonist asuti tegema ettevalmistusi uueks, 1944/45. õppeaastaks, mis sisuliselt kujunes nõukogude koolis loomiseks Eestis. Õppe- ja kasvatustöö ees seisvad ülesanded määratles Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee 1944. aasta 27. detsembri määrus koolide töö parandamise abinõudest, mis seadis esiplaanile võitluse kodanlik-natsionalistliku ideoloogia vastu, õppe- ja kasvatustöö ümberkorraldamise nõukogude pedagoogika vaimus ning õpetusest formalismi ja skolastika välja juurimise.⁴⁰ Neist ülesannetest lähtudes hakati korraldama tööd ka Tartu V Mittetäielikus Keskkoolis.

Koolis tööle asunud õpetajad ei tundnud peaaegu üldse nõukogude pedagoogikat, sest üld- ja erihariduse olid nad omandanud kodanliku Eesti õppeasutustes. Vajaka jäi just poliitilistest teadmistest. Et edukalt ellu viia nõukogude

⁴⁰ Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(B)P Keskkomitee 1944. aasta 27. detsembri määrus koolide töö parandamise kohta, "Nõukogude Õpetaja" nr. 1, 13. jaanuar 1945.

kooli ette seatud ulatuslikke ülesandeid, asusid õpetajad nii individuaalselt kui kollektiivselt täiendama oma teadmisi. Vabanemiseks kodanliku ideoloogia ja fašistliku propaganda kahjulikest pärimustest võeti erilise tähelepanu alla ideelis-poliitiline enesetäiendamine, mis oli eduka õppe- ja kasvatustöö üks eeldusi.⁴¹ Viimast mõistsid õpetajad hästi, millest annab tunnistust 21. septembril 1945.a. vastu võetud õppenõukogu otsus. Seal on öeldud: "... iga kooli teenistuja peab valdama vene ja eesti keelt; tundma marksismi-leninismi aluseid, peamiselt partei ajalugu."⁴² Need nõudmised käisid esmajärjekorras õpetajate kohta, kelle õlul lasus õpetamise ja kasvatamise peamine raskus.

Vajalike poliitiliste teadmiste saamiseks hakkas osa pedagooge õppima marksismi-leninismi õhtuülikoolis. Ka kuulati 1947.a. loodud Eesti NSV Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Tartu osakonna korraldatud loenguid. Õppenõukogu koosolekutel arutati läbi ÜK(b)P ja EK(b)P otsused ideoloogilise töö alal ning neil teemadel peetud riigijuhtide kõned. Kesksel kohal oli partei ajaloo õppimine, mis võimaldas endal paremini mõista ning ka õpilastele selgitada sotsialistliku ühiskonna ülesehitustöö probleeme. Vene keele oskust aitas asjast huvitatuil omandada õpetaja L. Allekand.

Aine paremaks edasiandmiseks rikastasid õpetajad oma metoodikaalaseid teadmisi. Ühiselt õpiti tundma ning

⁴¹TVIIKA, nim. 1., s.-ü. 3, l. 11.

⁴²TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 1, l. 60.

ning arutati nõukogude pedagoogide töid.

Aine- ja erialase enesetäiendamise eesmärki teenis ka edasiõppimine kaugõppe teel Tartu Riiklikus Ülikoolis, Tartu Õpetajate Instituudis, Tallinna Pedagoogilises Instituudis ja teistes vabariigi kõrgemates õppeasutustes.

Koolisisese metoodilise töö läbiviimiseks moodustati ainekomisjonid. Nende peamiseks ülesandeks oli õpetajate metoodilise töö suunamine ja koordineerimise kõrval eesrindlike pedagoogiliste kogemuste vahetamine ning üldistamine; pedagoogiliste nõudmiste ühtlustamine ning õpilasringide juhendamine. Taolised ainekomisjonid eksisteerisid kuni ainekabinettide loomiseni, mil need asendasid seniseid komisjone. Komisjonide arv oli küllaltki kõikuv, ulatus keskmiselt neljast kuueni. Metoodiliste komisjonide loomisel koondati sugulasainete õpetajad ühte. Omaette metoodilise komisjonina töötasid kogu aeg algklasside õpetajad. Keelte õpetajad kuulusid kas ühte komisjoni või siis moodustasid eesti keele, vene keele ning võõrkeelte õpetajad omaette komisjoni. Samal põhimõttel püüti korraldada reaalsainete ja bioloogia-geograafia õpetajate tegevust. Ainekomisjonide töö parandamiseks liideti 1959/60. õppeaastal sugulasainete komisjonid tsükelkomisjonideks - loodi keelte ja matemaatiliste ning loodusteaduslike ainete tsükelkomisjonid.⁴³ Eraldi jäid algklasside, esteetilise kasvatuse, ühiskondlikult kasuliku töö organiseerimise ja tootmisõpetuse komisjonid.

⁴³TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 100, l. 2.

Töös paremaid tulemusi saavutanud õpetajate kogemuste tutvustamiseks moodustati katseliselt eesrindliku pedagoogilise kogemuse rühmad õpetajate A. Juhkami (9. klasside klassijuhatajad tootmisõpetuse küsimustes) ja V. Luha (5.-6. klasside võõrkeele õpetajad) ümber.⁴⁴

1967.a. sügisest, mil koolis loodi ainekabinetid, koondus metoodiline töö nende ümber. Üleminekuga kabinetisüsteemile kujunesid mitmed kabinetid huviobjektiks teistele koolidele, kelle õpetajad hakkasid VII Keskkooli kabinetidest otsima konkreetset eeskujut oma kabinetide sisustamiseks. Suuremat huvi on pakkunud ajaloo I, geograafia, vene keele I ja eesti keele I kabinetid. Nii on külastanud kooli kabinetide töö korraldust kodulinna ja -rajooni õpetajad ja ka kaugemalt: Tallinnast, Kohtla-Järvelt, Sindist, Pärnust ja mujalt.

1958/59. õppeaastal hakkas kooli pedagoogiline kollektiiv uurima õpilaste esteetilise kasvatuses seotud küsimusi.⁴⁵ Sellest ajast alates on metoodilisi küsimusi püütud lahendada uurimisteemade kaudu, mis jagati alalõikudena õpetajatele individuaalseks uurimisteemaks. Oma töö tulemustest esinesid õpetajad ametiühingu tootmisnõupidamistel. Õppeaasta lõpul toimunud metoodilisel konverentsil arutati teemasid "Kujutava kunsti osa õpilaste esteetilisel kasvatamisel", "Kirjandus õpilaste kasvatajana", "Ümbrus lapse ilumeele kujundajana" jne. Samas tehti ka kokkuvõtteid õppeaasta vältel toimunud esteeti-

⁴⁴TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 115, l. 8.

⁴⁵TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 75, l. 7.

lise kasvatustöö tulemustest. Esteetilise kasvatuse probleemid olid ka järgmisel õppeaastal tähelepanu keskpunktis ja ei kadunud päevakorrast kogu vaadeldava perioodi kestel. 1959/60. õppeaastast, mil Tartu VII Keskkool on tootmisõpetusega kool, kerkisid esiplaanile tootmisõpetusega seotud küsimused.

Kuna õppe- ja kasvatustöö on koolis omavahel lahutamatult seotud, püüti Tartu VII Keskkoolis neile küsimustele läheneda võimalikult komplekselt. 1962/63. õppeaastal uuriti õppetunni õpetusliku ja kasvatusliku efektiivsuse tõstmise võimalusi. Sellele teemale oli pühendatud ka kooli ametiühingu komitee õppe- ja kasvatustöö komisjoni ning metoodiliste ainekomisjonide korraldatud metoodiline konverents, mis toimus koos Kaunase VII Keskkooli õpetajatega 25. märtsil 1963.a.⁴⁶ Õppe- ja kasvatustöö üheks tervikuks liitmine on olnud sellest ajast pidevalt päevakorral. 1960. aastate lõpul muutus aktuaalseks õpilaste iseseisva mõtlemise arendamine iseseisva töö kaudu.

Üleminekuga kabinetisüsteemile tõusid esile probleemid õppetunni efektiivsuse tõstmisest kabineti tingimustes, et sel teel suurendada noortes huvi teadmiste järele. Õpilaste silmaringi laiendamiseks vastavalt õppeaine eripärale pandi kabinettides välja mitmesuguseid näitlikke vahendeid. Kabinettides õpetamisel kasvasid õpetajate kogemused õpilaste iseseisva töö juhendamiseks.

---

⁴⁶TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 115, l. 38.

TRÜ pedagoogika kateedri soovitusel ja õhutusel asuti klassides looma õpilastest homogeenseid gruppe, millega seoses osutati enam tähelepanu õpetamise individualiseerimisele. Nüüd sai tunnis paremini kasutada tehnilisi näitlikustamisvahendeid ja jälgida telesaateid, milleks sisustati spetsiaalne kabinet.

1966.-1968.a. kujunesid metoodilise töö sõlmpunktideks õpilaste teadmiste ja oskuste taseme kontroll ning hindamine; kommunistliku moraali, veendumuste ja harjumuste kasvatamine õppetöö kaudu. Nende probleemide arutamiseks viidi koolis läbi metoodiline seminar A. Elango raamatu "Õpilaste teadmiste kontrollimise metoodika" põhjal.⁴⁷

1966/67. õppeaastast hakati koolis korraldama ainekuuid, et äratada õpilastes suuremat huvi teadmiste vastu ja rakendada loovalt tööle aineringid, ning hiljem kabinetide aktiivid. Kabinetide aktiivid pidid valmistama ette ning läbi viima vastavat ainet tutvustava või propageeriva ürituse ainekuu raames.⁴⁸ Ainekuud olid jaotatud järgmiselt: september - geograafia; oktoober - ajalugu; november - ühiskonnaõpetus; detsember - füüsika, keemia; jaanuar - matemaatika; veebruar - võõrkeeled; märts - eesti keel ja kirjandus; aprill - vene keel; mai - bioloogia.

Tartu VII Keskkooli õpetajad on püüdnud järjekind-

---

⁴⁷E. Voitk, Tartu VII Keskkooli kesk- ja vanema astme klasside tööst 1967/68. õ.-a.. Käsikiri H. Klaasseni valduses.

⁴⁸TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 174, l. 9.

lalt otsida ja rakendada oma töös uut. Üheks selliseks meetodiks on olnud katsetused rühmatööga. Sellega seotud probleeme on TRÜ pedagoogika kateedri juhataja H. Liimetsa juhendamisel uurinud ja oma töös rakendanud õpetajad A. Juhkam ja E. Liim ajaloo, S. Kuusik ja E. Voitk eesti keele, A. Benno geograafia ning Z. Karamkova vene keele õpetamisel. Need õpetajad võtavad kõik osa õpetajate uurimisgrupi tööst ning on oma uurimistöo tulemusi ka trükis avaldanud.⁴⁹ Õpetaja Z. Karamkova võttis osa 1973.a. märtsis Minskis toimunud üleliidulistest pedagoogilistest lugemistest, kus ta esines ettekandega teemal "Rühmatöö kasutamisest vene keele tundides". Õpilaste individuaalsete iseärasuste tundmaõppimiseks viidi koolis läbi intelligentsi- ja sotsiomeetrilised testid. Saadud tulemusi kasutati võrdvõimeliste õpilaste ühendamiseks gruppidesse. Need uurimused võimaldasid täpsemalt arvestada õpilaste suutlikkust ning selle põhjal läheneda igale õpilasele individuaalselt. Resultaati kasutati samuti õpilaste kutsenõustamisel ning töös lastevanematega.

Kooli metoodilist tööd on positiivselt mõjustanud veel asjaolu, et juba aastaid on kool olnud praktikabaasiks TRÜ pedagooge ettevalmistavatele osakondadele (ajalugu, vene keel, kehakultuur, geograafia jt.). Õpetajate näidistunnid, üliõpilaste juhendamine, töö metoodikute grupijuhtidena on suunanud neid olema kursis kaasaegse

---

⁴⁹Nõukogude pedagoogika ja kool, VII. 9.-11. märtsi 1972.a. konverentsi materjalid, Tartu 1972.

metoodilise mõttega, et uusi võtteid praktikas näidata.

1970. aastal koostati koolis õppe- ja kasvatustöö põhiprobleemide lahendamiseks üheksandal viisaastakul perspektiivplaan. Selles tööplaanis on vaatluse all küsimused, kuidas muuta kool keskseks iga õpilase suhtes, et vähendada õpilaste väljalangemist; kuidas kindlustada igale õppurile isikupärased eneseteostuse võimalused ja koos sellega saavutada teda rahuldav asend kollektiivis; kuidas kõige tõhusamalt rakendada NLKP XXIV kongressi materjale ja teisi koolide kohta käivaid otsuseid õppe- ja kasvatustöös. Nende probleemide lahendamine toimub akadeemik H. Liimetsa ja TRÜ pedagoogika kateedri õppejõudude metoodilisel juhendamisel.

Omaette lõigu kooli õppetöös moodustavad eriklassid. 1966. aasta sügisel avati Tartu VII Keskkoolis ajaloo eriklass, kuna selle kooli õpilased olid aastate jooksul nii kodulinna kui vabariigi ulatuses paistnud silma heade teadmistega ajaloos ja ühiskonnaõpetuses, eelkõige tänu õpetajate A. Juhkami ja E. Liimi tublile tööle.

1966. aasta kevadel korraldati ajaloo eriklassisa õppida soovijatele konkurs 8-klassilise kooli ajaloo kursuse ulatuses ja kaasaja tundmises. Vastu võeti 21 noormeest ja neidu, kes moodustasid poole 9-a klassist. Ülejäänud õpilased õppisid sama klassi teises rühmas tootmisõpetuseks valitud erialal üldise programmi alusel. Uue eriklassi, mis tol ajal oli ainulaadne kogu Nõukogude Liidus, eesmärgiks seati õpilaste ühiskondlik-poliitilise silmaringi avardamine.

Šefiks ajaloo eriklassile sai Tartu Riikliku Ülikooli ajaloo osakond. TRÜ õppejõud H. Palamets koostas eriainetes programmid koos seletuskirjadega. Õppeplaani nägi ette ajaloo ja ühiskonnaõpetuse alalt täiendavad kursused, mille jaoks eraldati tootmisõpetusele kuuluvad tunnid.

9. klassis õpitakse põhjalikumalt 35 tunni ulatuses Eesti NSV ajalugu kõige varasemast ajast kuni XX sajandi alguseni. Programmi koostamisel võeti aluseks nii üldharidusliku kooli kui TRÜ ajaloo osakonna eesti ajaloo programm. Kogu kursus on tugeva koduloolise kallakuga. 9. klassis on ettenähtud ka kaks ekskursiooni - sügisel ühepäevane Lõuna-Eestisse, kevadel pikem - kolmepäevane Tallinna ja selle ümbrusse.

9. klassis õpitakse veel 50 tunni ulatuses kultuuri ajalugu, milline kursus jätkub 10. klassis, kus nimetatud ainele on eraldatud 70 tundi. Pearõhk langeb tänapäeva kultuurile, millega ollakse pidevas kokkupuutes. Omaette löigu kultuuri ajaloo kursuses moodustab filmikunsti aluste õpetamine. Filmikunst oma massilisuse tõttu on noortele kõige lähedasem kunstiliik, mille käsitlemise käigus on võimalik kasvatada ja suunata noore inimese kujunemise järgus olevat kunstimaitsset. Sel teel välditakse küllaltki olulist lünka meie nüüdisaegse kooli õppeplaanides ja programmides. 9. klassis õpitakse veel masinakirja 70 tunni ulatuses.

10. klassis õpitakse veel 32 tunni ulatuses kõneoskust. See aine peab andma noortele vajalikke teadmisi ja

praktilisi oskusi esinemiseks avalikkuse ees. Ette on nähtud esinemised kas kogu kooli ees või teistes klasses, peamiselt klassijuhataja tundides.

10. ja 11. klassis tehakse tutvust sissejuhatusega ajaloo abiteadustesse - arhiivindusse, arheoloogiasse ja etnograafiasse, samuti tutvutakse ateismi ja sotsioloogiaga. Neid aineid (igäühte 8-10 tunni ulatuses) õpetavad TRÜ õppejõud - oma eriala spetsialistid nagu V. Trummal, H. Piirimäe, L. Raid, P. Kenkmann jt.

Ajaloo eriklassi on asunud õppima noori nii Tartust kui ka väljaspoolt selle piire, peamiselt tööliste, teenistujate, intelligentsi jne. perekondadest. Enamuse moodustavad Tartu VII Keskkooli 8. klasside lõpetanud. Neid kõiki on ühendanud huvi ajaloo ja kaasaja probleemide vastu.

1969. aastal lõpetas esimene lend, 1973. aasta kevadeks oli klassi lõpetanud 5 lendu, kokku 74 noort. Lõpetajad on siirdunud edasi õppima TRÜ humanitaaraladele, samuti Eesti Põllumajanduse Akadeemiasse. Osa on läinud pärast lõpetamist tööle laborantidena, kus neid meelsasti vastu võetakse tänu avaramale ühiskondlikule silmarin- gile ning masinakirja oskusele.

1969. aastal avatud algkooli lauluklassi mõtte al- gatajaks oli Tartu AÜN Kultuurihoone poistekoori diri- gent, staažikas muusikapedagoog U. Uiga. Tartu VII Kes- koolis on koorilaul olnud alati au sees, tublilt on esi- nendu kooli koorid õpetaja H. Luku taktikepi all nii koo- lis kui ülelimalistel kontsertidel. Korduvalt on osa vöö- tud laulupidudest. Lauluklassi eesmärgiks seati kasvatada

õpilastes maast-madalast huvi ja armastust muusika vastu. Kitsamaks eesmärgiks oli saada linna poistekoorile juba teatava muusikalise ettevalmistusega lauljaid. Algul võeti lauluklassi ainult poisse. 1970. aastast hakati lauluklassi vastu võtma ka tütarlapsi.

Lauluklassi astujatele korraldatakse konkurss, kus arvestatakse tulevaste laulupoiste, -tüdrukute muusikalisi eeldusi, samuti ka lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskust, sest 1. õppeaastal 1. klassis läheb üldainete arvelt iga päev üks tund muusikalisele kasvatusemale. 2. klassist alates õpitakse õpilase valikul üht pilli, kas siis muusikakoolis või kooli juures lastevanemate kulul töötavas muusikaklassis. Kooli muusikaklassides on võimalik õppida klaverit, akordioni, viiulit ning puhkpille. Kooli puhkpilliorkester on moodustatud peamiselt laulupoistest. Õpingud lauluklassis kestavad kaheksa aastat, edasi võib jätkata õpinguid kas keskkoolis või keskeriõppeasutuses.

Kasvatustöö koolis on olnud lahutamatu seotud õppetööga, sest eesmärk on üks - teadliku nõukogude inimese kujundamine, kasvatada noortes austust ja lugupidamist töö ning tööinimeste vastu, kujundada nõukogude patriotismi ja rahvaste sõprusel tunnet.

Kasvatustöö korraldamisel lähtus kooli direktsioon ja õpetajaskond NLKP, Nõukogude valitsuse ja kommunistliku noorsooühingu vastavatest otsustest.

Sõjajärgsetel aastatel seati esiplaanile töökasva-

tus. Ajal, mil ehitati üles sõja läbi purustatud Tartut, löid ka Tartu V Mittetäieliku Keskkooli õpilased selles suures ürituses jõudumööda kaasa. Õpilased ja õpetajad töötasid Lille-Päeva-Tähe tänava piirkonnas lastepargi rajamisel kokku 5300 tundi.⁵⁰ Alates 5. klassist töötasid õpilased mullatöödel kooli staadionil.⁵¹ 1950. aastal alustati kooli õppe-kütseaja kujundamist, kus juua samal aastal tehti 5749 tundi⁵², töid jätkus veel mitmeks aastaks.

Selleks, et komplekssemalt läheneda kasvatusprobleemidele hakati 1946. aasta märtsist koolis läbi viima kultuurihommikuid.⁵³ Need toimusid kord nädalas enne tunde klassijuhataja veerandtunni arvel. Taoliste kultuurihommikute sisulise külje eest kandsid hoolt järjest kõik õpetajad. Kultuurihommikute temastika oli mitmekesine. Viidi läbi arsti vestlusi isiklikust hügieenist, räägiti looduskaitsest, õpilasreeglitest, tähistati tähtpäevi ning anti poliitinformatsiooni.

1948/49. õppeaastal hakati läbi viima kasvatusnädalaid.⁵⁴ Neil kasvatusnädalatel korraldati võistlusi klasside ja korruste vahel korra, puhtuse, viisakuse ning parema õppe edukuse eest.

Kasvatustöö ei kulgenud alati ladusalt, sest puudusid veel ulatuslikumad kogemused tööks nõukogude koolis.

Pealegi toimus neil aastatel meie vabariigis küllaltki

⁵⁰ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 17, l. 25.

⁵¹ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 4, l. 1.

⁵² TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 14, l. 19.

⁵³ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 1, l. 70.

⁵⁴ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 6, l. 3.

terav klassivõitlus, mis kajastus samuti koolis, nii õpilaste kui õpetajate teadvuses. Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut andis küll välja kogumikku "Abiks õpetjale", kuid VÕT-i tegevus piirdus peamiselt Tallinna koolidega.

Normaalset tööd häirisid mõnevõrra distsipliinirikumised, õpilaste sagedased põhjuseta puudumised. Tekib kahtlus, kas olukord distsipliini osas oli tõesti nii halb kui see ilmneb toleleagsetest materjalidest, sest 1954. aastani moodustasid õpilaskonna tütarlapsed ning ka nõudmised neile olid küllaltki ranged. Käitumishinde alandamine oli suur karistus. Karistamisel kiputi unustama teinekord, et karistusvahend peab olema ühtlasi ka kasvatusvahend.⁵⁵

Distsipliini parandamiseks ning põhjuseta puudumistest ülesaamiseks ei piisanud ainult õpetajate pingutustest, oli vaja, et kogu õpilaskollektiiv suhtuks neisse väärnähtustesse hukkamõistvalt. Nii seatigi 1951/52. õppeaastal kasvatustöö eesmärgiks õpilastes õige ühiskondliku arvamuse kujundamine ning vastutustunde kasvatamine.⁵⁶ Sellest ajast muutus ka korrapidamine koolis peamiselt õpilaste ülesandeks. 1958/59. õppeaasta teisel poolaastal mindi koolis üle iseteenendamisele, s.t. 5.-11. klassini hakkasid õpilased ise korrastama klassiruumi.⁵⁷ Iseteenendamisega said õpilased hästi hakkama ning see mõjus positiivselt ka korratududele.

⁵⁵TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 34, l. 19.

⁵⁶TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 17, l. 23.

⁵⁷TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 75, l. 12.

Kuna klassiruumide puhastamine oli muutunud õpilaste ülesandeks püüti neid ka õppetöö käigus puhastena hoida.

1959/60. õppeaastast, mil koolis viidi sisse tootmisõpetus, kujunes iseteenendamise kõrval töökasvatuse põhiliseks vormiks praktika baasettevõtetes. Tavaks sai korraldada õpilastele tootmiskonverentse, kus õpilased kõnelesid tehtud tööst baaskäitistes suvevaheajal, šef-lusalustes sovhoosides, kooliaias. Õppeaasta II poolel viidi õpilaspererele läbi teoreetilisi konverentse, kus ettekannetega esinesid õpilased ise. Siin arutati kommunistliku kasvatusega seotud probleeme, näiteks "Miks me võitleme religiooniga", "Meie eesmärk - kommunism", "Eesti NSV majanduslikest ja kultuurilistest sidemetest teiste liiduvabariikidega".⁵⁸ NLKP XXI kongressi tähistamiseks koostasid õpilased õpetajate juhendamisel ajaleheväljalõigetest kaarte ja mappe Nõukogude Liidi välispoliitikast, saavutustest kultuuri ja rahvamajanduse alal. V.I. Lenini 90. sünniaastapäeva tähistamiseks kohtusid õpilased vanade revolutsionääride sm.-te Rosenthal, Vendelini ja Rebasega.⁵⁹

Üldrahvalikku liikumisse NLKP XXII kongressi tähistamiseks lülitus ka Tartu VII Keskkooli kollektiiv. Kehakultuurikollektiivi nõukogu ja komsomolikomitee organiseerimisel toimus agitatsiooni tähesõit jalgratas-

---

⁵⁸TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 132, l. 3.

⁵⁹TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 86, l. 18.

tel marsruudil Tartu-Elva-Otepää-Puka-Tartu.⁶⁰ Partei XXII kongressi auks läbi viidud ürituste juhtivaks ning suunavaks jõuks oli kooli partei algorganisatsioon. Õpilastele korraldati raadiosaadete tsükkel kommunistliku partei võitlusteest, õpetajatele aga teoreetiline seminar marksistliku eestika küsimustest.⁶¹

Rahvaste sõpruse kasvatamiseks on koolis viidud läbi temaatilisi õhtuid, kus on tutvustatud vennasrahvaste kultuurisaavutusi, organiseeritud kohtumisõhtuid Nõukogude Liidus õppivate välismaa üliõpilastega. Võõrkeelte õhtul, mis toimus 1962. aasta jaanuaris esines külaline Rodeesiast, kellejutustuse põhjal õpilased elavalt mõistsid, mida tähendab rassiline diskrimineerimine. Pioneeritoas avati rahvaste sõpruse nurk, kus oli väljapanekuid kirjavahetusest noortega Hiina RV-st, Vietnami DV-st, Bulgaariast, Rumeeniast, Saksa DV-st ja muudugi vennasvabariikide koolinoortega. Rahvaste sõpruse kasvatamiseks võtab kool alates 1960. aastast osa viie liiduvabariigi noorte sõprusfestivalist koos Läti NSV Baldone, Leedu NSV Kretinga, Minski 54. ja Leningradi 104. Keskkoolidega.

Revolutsiooniliste traditsioonide ja ideelis-politilise kasvatuse eesmärgil on koolis korraldatud matku revolutsiooniliste sündmuste ning Suure Isamaasõja lahingupaikadesse, nagu Kulli tallu, Mäksale, tankitõrje kraavi juurde. 1968/69. õppeaastast alates on koolis sõjaline algõpetus, mis võrreldes teiste õppeainetega

⁶⁰ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 109, l. 3.

⁶¹ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 109, l. 9,4.

omab esmajärgulist tähtsust õpilaste ideelis-poliitilisel kasvatamisel.

Kooli õppe- ja kasvatustöö tulemused väljenduvad eelkõige õppeedukuses.

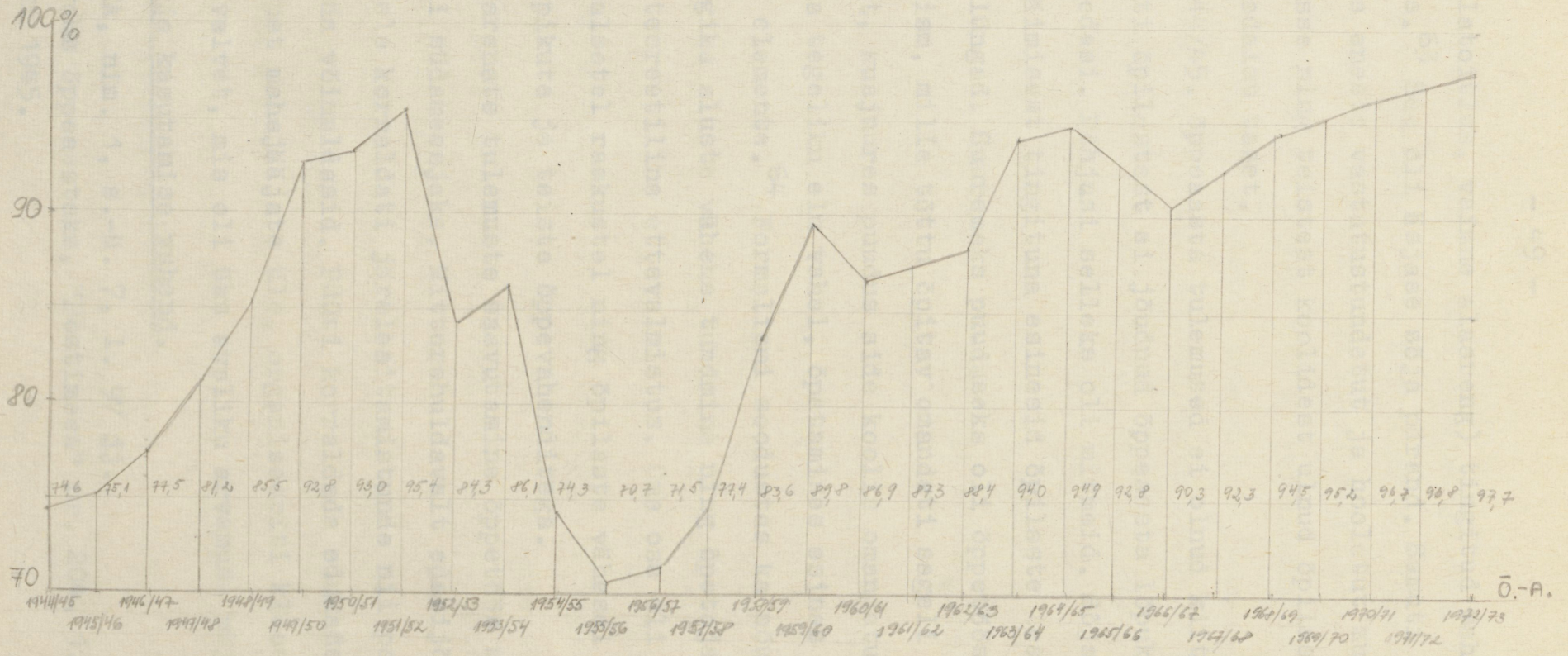
Jälgides kooli õppeedukust esimestal sõjajärgsetel õppeaastatel, võib täheldada selle küllaltki madalat taset (vt. joon. 1). See oli tingitud väga mitmesugustest põhjustest. Üheks olulisemaks (kõrvuti formalismiga õpetuses) oli õpilaste suur koormatus, eriti alates 5. klassist, mil nädalatundide arv kasvas tunduvalt. Suhteliselt ühekülgne õppeplaan ei jätnud omapoolset mõju avaldamata, sest ei arvestatud piisavalt õpilaste erihuve ja kalduvusi. Nimelt olid humanitaarained mõõnevõrra eelistatumas olukorras.⁶² Negatiivset mõju avaldas ka liialt järsk üleminek kolmandast neljandasse ja viiendast kuueandasse klassi, kus ilmusid uued õppeained ja ka õpetajad. Haridusorganid viivitasid programmide koolidesse saatmisega, mistõttu õpetajad ei saanud alati õigeaegselt koostada tööplaane. Ajuti häiris tööd õpikute ja teiste õppevahendite vähesus. Neid õppetööd takistavaid tegureid toovad ka õpetajad oma aruannetes. Nimetatud põhjuste kõrval oli veel teisigi, mille juured ulatusid kaugemale tagasi. Kooli 1947/48. õppeaasta õppe- ja kasvatustöö aruandes on toodud madala õppeedukuse põhjustena õpilaste rasket majanduslikku olukorda jt. teguri-

---

⁶²L. Hallop, Rahvahariduse edusammudest Eestis nõukogude võimu ajal, "Nõukogude Kool" nr. 9, 1957, lk. 585.

Joon. 1

Tartu VII Keskkooli õppeedukus* a. 1945-1973

*Õppeedukuse protsent on toodud kevadise seisuga.

test (alatoitlus, vaimne alaareng) tingitud mahajäämus õppetöös.⁶³ See oli äsjase sõja pärand. Samuti märgiti õpilaste eneste vastutustundetut ja hooletut suhtumist õppetöösse ning teistest koolidest ulnud õpilaste teadmiste madalat taset.

1944/45. õppeaasta tulemused ei olnud kiita - 25,4 protsenti õpilastest ei jõudnud õppeaasta lõpuks rahuldavalt edasi. Põhjusi selleks oli mitmeid. Sõjaaegsest kooliskäimisest tingituna esinesid õpilaste teadmistes suured lüngad. Suuremaks puuduseks oli õppetöös esinev formalism, mille tõttu õpitav omandati sageli mehhaaniliselt, kusjuures puudus side koolis omandatud teadmiste ja tegeliku elu vahel, õpetamises esines ka skoolastika elemente.⁶⁴ Formalismi soodustas ka nõukogude pedagoogika aluste vähene tundmine ning õpetajate eba piisav teoreetiline ettevalmistus. Oma osa oli ka kooli materiaalsel raskusel ning õpilaste vähesel varustatusel õpikute ja teiste õppevahenditega.

Paremate tulemuste saavutamine õppetöös muutus kogu kooli südameasjaks. Mitterahuldavalt edasijõudvatele õpilastele korraldati järeleaitamistunde nii palju kui olud seda võimaldasid. Püüti korraldada edukate õpilaste šeflust mahajääjate üle, organiseeriti klassikollektiivi valvet, mis oli üks avaliku arvamuse mõju kujundamise ja kasutamise vahend.

⁶³ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 7, l. 97 jj..

⁶⁴ Algavaks õppeaastaks, "Postimees" nr. 204, 1. september 1945.

Siirdumine Lina tänava koolimajja võimaldas paremini korraldada õppe- ja kasvatustööd. Õppeedukuse küsimusi valgustati pidevalt kooli seinalehes "Sihile". 1948/49. õppeaasta lõpuks oli mitterahuldavalt edasijõudvate õpilaste protsent langenud 14,5-le eelmise õppeaasta 18,8 vastu. Sellest ajast peale võib täheldada õppeedukuse pidevat tõusu. 1951/52. õppeaasta lõpul oli puudulikult edasi jõudvate õpilaste protsent 4,6. See annab tunnistust õppe- ja kasvatustöö heast tasemest koolis. Paremate tulemustega töötas 7-a klass õpetaja L. Maaringu juhendamisel.

1953. aastal kooli inspekteerinud haridusosakonna brigaad jäi rahule kooli juhtkonna ja õpetajate tööga. Aruandes märgiti õpilaste teadmiste küllaltki head taset ning tundide põhiliselt õiget metoodilist ülesehitust. Puudusena tuuakse esile ebauhtlasi nõudmisi paralleelklassides.⁶⁵ Vaatamata mõningasele tagasimineku-
le 1952/53. õppeaastal oli Tartu VII Seitsmeaastane Kool õppeedukuselt ja õpilaskollektiivi organiseerituselt üks tublimaid koole Tartus.⁶⁶

Õppeedukus langes aga järsult 1954/55. õppeaastal. Üleminek õpetamisele segakooli tingimustes, mis tõi endaga kaasa üldise tagasimineku kooli õppe- ja kasvatustöös. Tuli juurde suur hulk õpilasi, kelle võimeid ja teadmisi ei tuhtud. Teadmiste tase oli uustulnukatel, eriti poeglastel tunduvalt madalam võrreldes kooli senise

⁶⁵TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 34, l. 15, 20 jj..

⁶⁶P. Pahtel, Peamine tähelepanu klassi- ja koolikollektiivi loomisele, "Nõukogude Õpetaja" nr. 32, 7. aug. 1954.

tasemega. Õpetajate ja kooli juhtkonna ette ilmusid uued raskused õppe- ja kasvatustöö organiseerimisel. Paljudel õpetajatel puudusid kogemused tööks segakoolis. Asuti ümber töötama kooli sisekorra eeskirju jne. Korra halvenemise tõttu laskus direktsioon sageli piskimustesse, mille all omakorda kannatas üldine juhtimine, vähenes õpetajate autoriteet ning nõudlikkus, küll aga suurenes tunduvalt direktsiooni töökoormus.

Selleks, et saavutada parameid tulemusi õppetöös, tugevdati kontrolli koduste ülesannete täitmise üle. Nõrgalt edasi jõudvatele õpilastele korraldasid aineõpetajad süstemaatiliselt järeleaitamistunde, kõrvale ei jäänud ka lastevanemate komitee, kes organiseeris õppimisklassi. Puudulikult edasi jõudvad õpilased said siin pärast tunde korrapidaja õpetaja ning lastevanemate komitee liikmete järelvalve all valmistada ette järgmise päeva õppetundideks. Tihenes kontakt kooli ja kodu vahel, mis oli eduka õppetöö üks eeltingimusi. Kõrgema õppe edukuse nimel hakati korraldama võistlust parema klassi nimele. Võitjaks tulnud klassikollektiivile oli preemiaks tasuta ekskursioon Põhja-Eesti tööstuspiirkonda.

1957. aasta sügisel reorganiseeriti Tartu VII Seitsemeaastane Kool keskkooliks. Üleminek keskkoolile toimus järk-järgult. 1961. aasta kevadel lõpetas esimene lend 11. klassi. Tublimad lõpetajad olid Heidi-Õie Hinrikus (kuldmedal) ja Tiina Suits (hõbemedal). 1973. aastaks, mil ellu läks 13. lend, oli Tartu VII Keskkooli lõpetanud kokku 721 noort. Medaliga on lõpetanud kooli veel Mare

Raitar ja Helvi Tallmeister teisest lennust.

Positiivselt mõjus õppeedukusele tootmisõpetuse sissetoomine kooli, mille tulemusena paranes õpilaste suhtumine töösse. 1959/60. õppeaasta lõpuks ulatus kooli õppeedukuse protsent 89,8-ni. Järgmisel õppeaastal oli küll mõningane tagasimineku, kuid 1961/62. õppeaastast võib täheldada uut tõusu. Nagu märkis haridusosakonna inspektor A. Nurk 1962. aasta aprillis toimunud kooli inspekteerimisel, et Tartu VII Keskkooli kuulub nende Tartu koolide hulka, kus suhteliselt kõige enam on püütud õpilaste aktiveerimise eesmärgil kasutada efektiivseid õppemeetodeid, eriti frontaalsete töövõtete ja individuaalse töö näol.⁶⁷

Edukalt esinesid õpetajate L. Anijala ja H. Õiglase õpilased 1961.a. vabariiklikul keemia ja füüsika olümpiaadil, kus keemias saavutati teine koht.⁶⁸

1966/67. õppeaastal viidi Tartu VII Keskkoolis 4. klassid algklasside hulgast üle keskkooli esimeseks klassiks, millega seoses mindi neljandates klassides lõplikult üle õpetamisele ainesüsteemi tingimustes. Ainesüsteemi sisseviimist 4. klassi taotleti esmakordselt juba 1954/55. õppeaastal⁶⁹, kuid alles 1960. aastate algusest hakati seda osaliselt ka teostama.

1960. aastate keskel ilmnas õppeedukuses uua langus. Oma aruandes kesk- ja vanema astme klasside töö kohta on õppealajuhataja E. Voitk analüüsinud madala õppe-

⁶⁷TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 100, l. 6.

⁶⁸TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 98, l. 20.

⁶⁹TVIIKA, nim.1, s.-ü. 38, l. 17.

edukuse põhjusi, millena ta toob välja järgmisi:⁷⁰

1) hariduse väärtus noorte silmis on langenud.

Koolivaheajal töötamine vähest haridust nõudval, kuid hästi tasuval tööil on asendanud armastuse töö ja teadmiste vastu armastusega töötasu vastu;

2) vaimseid võimeid mitte arvestav ja faktide ülekülluse all kannatav õpetamine surmab vaimsete vajaduste idud, siit pealiskaudsus ning vastutustundetus töös;

3) küllaldaselt ei arvestata ning ei osata selgitada, kuidas mõjub puudulik õppeedukus laste psüühikale;

4) lünki teadmistes ei avastata õigeaegselt ning ei pöörata ka küllaldast tähelepanu nende ennetamisele.

1967/68. õppeaastast alates on õppeedukuses ilmnenud järjekindlalt tõus, mille peamiseks põhjuseks on üleminek õpetamisele kabineti süsteemi tingimustes.

Jälgides õppeedukust üksikute ainete kaupa, võib täheldada, et kõige enam puudulikke on olnud matemaatikas, vene keeles, eesti keeles, võõrkeeltes, füüsikas ja keemias. Suhteliselt kõige vähem oli puudulikke hindteid alg- ja lõpuklassides. Õppeedukuse märgatav langus esines alates 5. klassist. Üleminek 5. klassi oli seotud uute õppeainete ja õpetajate ilmumisega, üleminekuga uude kooli, mille nõudmised veel tundmatud. Ka 9. klassis võib täheldada õppeedukuse tagasiminekut. Iseloomulik on, et 9. klassis oli ka õpilaste väljalangemine kõige suurem.

⁷⁰E. Voitk, Tartu VII Keskkooli kesk- ja vanema astme klasside tööst 1967/68. õ.-a.. Käsikiri H. Klaasseni valduses.

Lahkusid eeskätt nõrga õppeedukusega õpilased, mille tulemusena 10. ja 11. klassides oli õppeedukus tunduvalt kõrgem võrreldes õppeedukusega keskastme klassides.

Vaadeldaval perioodil on palju tehtud õpetajate enesetäiendamiseks ja metoodilise töö taseme tõstmiseks, nii mõndagi uut on tulnud õppe- ja kasvatustöösse, mille tulemusena õppeedukus, vaatamata üksikutele tagasiminekeutele, on tõusnud.

III peatükk

KLASSI- JA KOOLIVÄLINE TÖÖ TARTU

VII KESKKOOLIS AASTATEL 1944-1973

Tartu VII Keskkooli õpilaste klassi- ja kooliväline töö toimus vaadeldaval perioodil õpilas- ja noorsoo-organisatsioonides ning mitmetes ringides nii koolis kui väljaspool kooli.

Klassi- ja koolivälist tööd takistas sõjajärgsetel aastatel ruumikitsikus, seda eriti ajal, mil töötati ühes majas Arve- ja Plaanindustehnikumiga. Kõigele vaatamata tuli seda tööd teha ja tehtigi, millest annavad tunnistust Tartu V Mittetäieliku Keskkooli õpilaste edukad esinemised kooli ja ülelinnalistel üritustel.

1944. aasta novembris, vastavalt Tartu Linna TSN TK Haridusosakonna juhataja ringkirjale, alustasid koolis tegevust õpilas- ja noorsoo-organisatsioonid ning õpilasingid. Töö alustasid pioneerid ja oktoobrilapsed. Pioneeride hooldusõpetajaks ning vahendajaks pedagoogilise nõukoguga määrati õpetaja R. Palumets.⁷¹ ELKNÜ Tartu Lin-

⁷¹TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 1, l. 15.

nakomitee ettepanekul määrati kooli pioneerijuhiks 10. novembrist 1944 Ilse Riil,⁷² kes töötas sellel kohal ühe õppeaasta, tema järel sai pioneerijuhiks J. Rammi.

Pioneeride täpsemat arvu esimesel sõjajärgsel õppeaastal pole võimalik allikate puudulikkuse tõttu kindlaks teha. Arvestades, et järgmisel õppeaastal oli pioneere üle 100, võiks pioneeride arvu 1944/45. õppeaastal hinnata 60 - 80 ringis. Pedagoogiline nõukogu otsustas soovitada pioneeriorganisatsiooni kooli paremaid õpilasi⁷³. Samal põhimõttel otsustati korraldada ka kommunistlike noorte tööd, kuid kommunistlike noorte arv jäi väheseks, mistõttu rea aastate vältel ei suudetud koolis oma komсомoliorganisatsiooni luua.

Pioneeritöös ilmnisid peagi puudused, mida arutati kooli õppenõukogu koosolekul. Peamise ebakohana toodi esile kontakti puudumist kooli üldise eluga. Pioneeride paremaks kaasatõmbamiseks kooliellu otsustati pioneeri-⁷⁴töö tugevamini siduda õpilasingide tegevusega, uute liikmete kaasatõmbamiseks peeti vajalikuks korraldada lahtisi üritusi, millest võiksid osa võtta kõik pioneriealised õpilased.⁷⁴ Pioneerid kogusid ravimtaimi, võtsid osa Suure Isamaasõja aegse folkloori kogumisest. Nõukogude armee aastapäevaks valmistati punaarmeeleastele kingitus-

⁷²TLRA, fond 20, nim. 1, s.-ü. 5, l.2.

⁷³TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 1, l. 24.

⁷⁴TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 1, l. 28 jj..

pakikesi.⁷⁵ Direktori käskkirja alusel saadeti 1945. aasta suvel eesrindlik pioneer Ene-Liis Hunt pioneerilaagrisse " Artek ".⁷⁶

1946. aastal 1. septembrist sai pioneerijuhiks kooli endine õpilane, kommunistlik noor A.Paal.⁷⁷ Pioneeritöö koolis hakkas nüüdsest peale võtma hoogu. Malevas alustasid tegevust näite- ja rahvatantsuring. Vastavalt huvialadele koondunud pioneerid sooritasid katsed koka, suusataja, jooksjä, rahvatantsu- ja mängujuhi erialadel. Seflusaluse sanatoorse lasteaia lastele koguti ja valmistati mänguasju. 1947/48. õppeaasta aruandes tõstab pioneerijuht esile tublimaid pioneere Järvi Metspalut, Maret ja Sirje Pärnastet, Anne Matjust jt.⁷⁸

Pioneeritöös esines ka puudusi. Vanempioneerijuht A.Koslov ei osanud lastele tööd huvitavaks teha ning polnud ka ise kuigi täpne ja hoolas ürituste läbiviimisel. Täis vastutustunnet suhtusid oma ülesannetesse pioneeride hooldusõpetajad L.Maaring ja R.Palumets, kuid tunda andis üldise suunava juhtimise puudumine, kuna õpetajad ei tundnud piisavalt organisatsiooni struktuuri, ÜLKNÜ kongresside otsuseid, pioneeritööd puudutavat kirjandust. Küllaldast abi ei saadud selles osas ka ELKNÜ Tartu Linnaakomiteelt.⁷⁹

Vaatamata kõigele tegutses pioneerorganisatsioon.

⁷⁵TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 1, l. 30.

⁷⁶TVIIKA, min. 1-K, s.-ü. 3, l. 17.

⁷⁷TVIIKA, nim. 1-K, s.-ü. 9, l. 2.

⁷⁸TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 10, l. 5.

⁷⁹TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 10, l. 36.

Tunnustuseks tehtud tööle oli 1948.a. pioneerimalevale Nõukogude Liidu kangelase Oleg Koševoi nime andmine.⁸⁰ See mõjus innustavalt pioneeritööle, millega seoses tõusis pioneeride arv õppeaasta lõpuks 176-le (vt. tabel 5) .

Kui 1948. aastal hakati koolis korraldama kasvatusunädalaid, võtsid ka pioneerid nende organiseerimisest osa. Nad viisid läbi kasvatusunädalaid teemadel " Sport ja tervis ", "Hoidkem Lenini pärandit!" jne. Kodulinna taastamisel löid pioneerid aktiivselt kaasa.

1951/52. õppeaastal võeti osa Pioneeride Palee ja Lasteraadio korraldatud kirjandite võistlusest, kus 7-b klassi pioneer, hilisem tuntud luuletaja Lehte Hainssalu pälvis esimese koha.⁸¹

Pioneerid seadsid oma eesmärgiks kõrgema õppeedukuse. Taotleti, et ühelgi pioneeril poleks puudulikke hindeid. Selle saavutamiseks püüti kasvatada õpilastes teadlikku suhtumist õppetöösse. Õppeedukuse ja teisi kooli ellu puutuvaid teemasid valgustati seinalehes, kuigi mitte täielikult. Mõnevõrra tõusis pioneeride õppeedukus, millest annab tunnistust kooli üldise õppeedukuse paranemine.

Polütehnilisele haridusele kaasaaitamiseks otsustasid pioneerid koonduda huvialaringidesse, mis tegutsesid nii koolis kui Pioneeride Maja juures . Neis ringides valmistasid õpilased ka näitlikke õppevahendeid.

---

⁸⁰TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 1, l. 36.

⁸¹TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 15, l. 8.

1955.aasta märtsis korraldasid Tartu VII Seitsme-aastase Kooli pioneerid koos Tartu Õpetajate Instituudi Harjutuskooliga kirjandusliku karnevali. Ettekanded esitati mõistatuste vormis, et anda saalikolijatele nuputamist. Parematele esinejatele olid auhinnaks raamatud. Õhtu hea kordamineku eest seisis 7.klassi II pioneerirühm, mille rühmanõukogu esimeheks oli Mati Aso ja õpetaja M. Kosenkranius. See üritus lähendas kahe ühes majas töötava kooli õpilasi.

1955/56. õppeaastal alustati pioneeritöö sisustamist.⁸² Eelmisel õppeaastal oli pioneeritöös, nagu kogu kooli tegevuses toimunud tagasimineku. Uuel õppeaastal otsustati korraldada tegevus malevas ÜLKNÜ kongresside otsuste põhjal, et jõuda paremate tulemusteni õpetaja kasvatustöös.⁸³ Kõrge õppeedukuse ja laitmatu distsipliini saavutamiseks viidi läbi vestlusi seltsimehelikusest ja sõprusest, eeskujudeks toodi silmapaistvate pioneeride ja kommunistlike noorte kangelaste elu. Korraldati koondusi, kus õpilased said praktiliselt ellu rakendada koolis omandatud teadmisi. Viidi läbi ekskursioone tehastesse ning kohtuti tööeesrindlastega. 1956.a. kevadel toimunud ülelinnalisel pioneeride kokkutulekul pälvis pioneerimalev 6. koha, tublilt esinesid isetegevuslased ja sportlased.⁸⁴

1960. aastast, mil koolil kujunesid sõprussidemed Leningradi, Minski, Baldone ja Kretinga koolidega ja

⁸²TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 47, l. 15

⁸³TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 47, l. 15

⁸⁴TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 56, l-d 40, 41.

hakati korraldama ühiseid sõprus sõprusfestivale, on pioneerid neist aktiivselt osa võtnud. Sõprussidemed on sõlmitud ka koduslinna koolidega. 1963. aastal korraldati ühiseid üritusi Tartu X 8-klassilise kooli ja IX 8-klassilise kooli pioneeridega. Maleva aupioneeriks võeti kirjanik Anna Paas. Pioneeritööst sõjalise kuulsuse nurgas avati 1964. aastal kooli endise õpilase Nõukogude Liidu kangelase Leen Kullmanni elu ja tegevust tutvustav näitus. Kangelase elu ja võitlusteed hakkas uurima 7-a klassi pioneerirühm. 1965. aastast kannab üks pioneerirühmadest Leen Kullmanni nime.

1968.a. veebruaris, Nõukogude armee 50. aastapäeval avati koolimaja seinal kangelasele mälestustahvel. Vapra luuraja nime kandval pioneerirühmal on kujunenud tihedad sidemed oma nimikangelase perekonnaliikmetega. Sagedasteks külalisteks rühma ja maleva koondustel on olnud Leeni kaksikõde Anu, vend Agu Murdvee. Iga aasta 31. jaanuaril, L. Kullmanni sünnipäeval külastatakse kangelase ema. Oma nimikangelase elu ja võitlusteed tutvustatavate ettekannetega on esinetud teistes pioneerirühmades, aga ka teistele koolidele ning Tartut külastavatele ekskursioonidele on antud seletusi.

1964/65. õppeaastal, üleliidulise pioneerimalevate vahelise ülevaatuse esimese aasta töötulemusi arvesse võttes, kanti Tartu VII Keskkooli Oleg Koševoi nimeline pioneerimalev Tartu Linna Pioneerorganisatsiooni aauraamatusse.⁸⁵ Vanempioneerijuhiks ja malevanõukogu esimeheks olid sel ajal E. Veskiväli ja R. Lehtmets.

⁸⁵Tartu VII Keskkooli Oleg Koševoi nimelise pioneerimaleva kroonika, lehed nummerdamata.

1967/68. õppeaastal omistati ühele pioneerirühmale Tartu ühe esimese kommunistliku noore Endel Kii-puse, kes langes fašistliku okupatsiooni ajal, nimi. Pioneerirühm võttis kohustuseks hoida korras tema kalm Ropka-Tamme kalmistul.

Pioneerid on aktiivselt kaasa löönud Nõukogude-maa suurtele tähtpäegadele pühendatud üritustes.

1967.a. korraldati Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni 50. aastapäeva tähistamiseks malevas pio-neeride laulupäev kodusõjaaegsetest lauludest.⁸⁶

V. I. Lenini 100. juubelit tähistati pioneerirüh-mades ekspeditsiooniga "Ustavad Lenini üritusele".

NSV Liidu 50. aastapäeva auks liitusid pioneerid üle-liidulise pioneeride marsiga "Alati valmis!"

Kooli komsomoliorganisatsioon loodi 1952. aastal.⁸⁷ Ka varasematel aastatel oli kooli õpilaste hulgas kom-munistlikke noori, näiteks 1948/49. õ.-a. I poolel oli koolis 2 kommunistlikku noort⁸⁸, õppeaasta lõpul 5 kom-munistliku noort. (Vt. tabel 5) Põhjusi, miks komsomoli-organisatsioon nii hilja loodi, tuleks otsida pioneeri-organisatsiooni vähesest osatähtsusest koolis ning õpi-lastel hulgas tehtava ideelis-poliitilise kasvatustöö ebapiisavast tasemest. Kuigi vabariigi haridusorganid seadsid õpetajaskonna ette nõukogude noorsoo ideelis-po-liitilise kasvatamise tähtsa ülesande, ei abistanud nad

⁸⁶ Tartu VII Keskkooli Oleg Koševoi nimelise pioneerima-leva kroonika, lehed nummerdamata.

⁸⁷ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 29, l. 58.

⁸⁸ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 10, l. 19.

õpetajaid alati vajalike metoodiliste nõuannetega sel alal.⁸⁹ Oma osa etendas mõningates kodudes valitsev eelarvamuslik suhtumine komsomoli. Objektiivset laadi põhjusena peab mainima asjaolu, et 7.-klassilise kooli tingimustes ei olnud veel küllaldaselt komsomoliealisi õpilasi, vastuvõetud organiseeritud noored läksid 7. klassi lõpetamisel koolist ära.

1954/55. õppeaasta alguseks oli komsomoliealisi õpilasi 112, kuid ükski neist ei astunud ÜLKNÜ-sse. Kampanialiku suhtumise tõttu õpilaste komsomoli suunamisel ei suudetud koolis luua komsomoliorganisatsiooni.⁹⁰ Ka 1956/57. õppeaastal ei astunud ükski pioneer edasi komsomoli.⁹¹ Kommunistliku noored (neid oli 1956/57. õ.-a. 4) olid tulnud teistest koolidest.

1955/56. õppeaastal õnnestus luua uuesti komsomoliorganisatsioon, mis kohe sekkus aktiivselt kooli ellu. Peamine tähelepanu pühendati tööle pioneeridega ning võitlusele kõrgema õppeedukuse eest. Neile klassidele, kus olid pioneerirühmad (v.a. 7. klass) määrati šefika kommunistlik noor, kes pidi klassijuhatajat abistama poliitiliste vestluste läbiviimisel, kasvatustöö korraldamisel.⁹² Komsomolikomitee organiseeris õppeedukuse ja distsipliini võitluse, mis läks korda: tõusis õppeedukus ning paranes õpilaste käitumiskultuur.⁹³

⁸⁹L. Hallop, samas, lk. 587.

⁹⁰TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 38, l. 77.

⁹¹TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 56, l. 37.

⁹²TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 68, l. 30.

⁹³TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 75, l. 5.

ÜLKNÜ 40. aastapäeva tähistamiseks korraldati näitusi komsomoli ajaloost ja sellega seotud teemadel, näiteks "Suur Oktoober", "V.I. Lenin - kommunistliku partei rajaja". Juubeliüritustest võtsid osa ka kooli esimesed kommunistlikud noored.⁹⁴

1958/59. õppeaastal kaotati õpilaskomitee ning kooli õpilastepoolset juhtimist asus täielikult teostama komsomolikomitee.⁹⁵

Samal õppeaastal korraldati koos kirjandusringiga A. Haavale pühendatud kultuurihommik ning ühiselt näiteringiga näitleja P. Pinnale pühendatud õhtu.

1959/60. õppeaastal löid tootmisõpetusega klasside kommunistlikud noored sidemed baaskäitiste kommunistlike noortega, et paremini teostada tootmisõpetust.⁹⁶ Septembris-detsembris viidi läbi komsomoligruppide vaheline võistlus, milles võeti arvesse gruppide komsomolikroonikat, sõprussidemete loomist, ÜLKNÜ liikmete juurdekasvu ning muidugi õppeedukust. Võitjaks tulnud komsomoligrupp võttis talvisel koolivaheajal osa ülelinnalisest telklaagrist Võrtsjärve ääres.

1959. aasta 3. novembri õppenõukogu koosolekul oli arutlusel kooli komsomolitöö. Ettekandega esines õppealajuhataja E. Voitk,⁹⁷ kes märkis, et komsomoliridade kasv on lahutamatult seotud noorsoo-organisatsiooni si-

⁹⁴TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 75, l. 9.

⁹⁵TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 75, l. 9.

⁹⁶TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 83, l. 56.

⁹⁷TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 83, l. 5 jj..

sulise tööga. Süstemaatiliselt tuleb teha tööd pioneeride ettevalmistamisel kommunistlikuks nooreks astumisel. Kommunistlike noorte paremaks kaasatõmbamiseks kooli ellu otsustati luua klassides, kus on vähemalt 3 kommunistlikku noort, komsomoligrupid. Grupi töö eest vastutajaks määrati klassijuhataja, kusjuures rõhutati, et komsomolitöö ei ole ainult klassijuhataja asi.

1959/60. õppeaasta kujuneski murranguliseks komsomoliorganisatsiooni loomisel, õppeaasta lõpuks oli koolis juba 77 kommunistlikku noort. Samal õppeaastal toimunud konverentsil, kus olid arutlusel õpilaste kommunistliku kasvatuse küsimused, eesinesid õpilased, enamuses kommunistlikud noored, ettekannetega.⁹⁸

NLKP XXII kongressi auks kutsuti külla rahvaste sõpruse ürituse raames 1961. aasta aprillis Šiauliai II Keskkooli pioneeri- ja komsomoliaktiiv. Maikuus võeti osa viiest rahvusest noorte sõprusfestivalist Leningradis.

NLKP XXII kongressi otsuste põhjal asus komsomoliorganisatsioon korraldama oma tööd. Otsustati arendada õpilastes omaalgatust ning luua tihedamad sidemed tehasutuste kommunistlike noortega. Kommunistliku teadlikkuse süvendamiseks korraldas komsomolikomitee koos ühiskonnateaduste ringiga 1961. aasta aprillis teoreetilise konverentsi teemal "Kommunistlik noor sammaub uue elu ehitajate esirinnas". Konstitutsioonipäevaks anti välja elav ajaleht nõukogude inimeste õigustest ja kohustus-
⁹⁸TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 100, l. 4.

tustest. Organiseeriti küsimuste ja vastuste hommikuid, kus kohtuti lektori T. Kelami ja TRÜ õppejõu J. Kalit-saga, kes vastasid noori huvitavatele küsimustele.⁹⁹

Töörohkeks kujunes 1963/64. õppeaasta, mil val-mistuti vastu võtma maikuus toimuva sõprusfestivali kü-lalisi Leedust, Lätist, Valgevenest ja Leningradist, sest Tartu VII Keskkooli kord oli olla esmakordselt võõrustajaks.

1966. aastal viibisid delegaatidena kooli komsomo-likomitee sekretär T. Tikand ja vanempioneerijuht E. Lep-pik ELKNÜ XIII kongressil

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäeva ja V.I. Lenini 100. sünniaastapäeva tähista-miseks asetati pioneeri- ja komsomolitöö esiline rõhk vastavate materjalide tundmaõppimisele üldteemana "NLKP - sotsialistliku revolutsiooniorganiseerija ja lä-biviija".¹⁰⁰ Kõrvuti NLKP võitlusteega uuriti komsomoli-ja eesrindlike noorsoo-organisatsioonide ajalugu ja arengut. Oktoobrirevolutsiooni juubeliaastapäevale oli pühendatud kahevooruline viktoriin.

1966. a. sügisel, kui alustati koolimaja juurdeehi-tust, löid kommunistlikud noored aktiivselt kaasa. Ehi-tustöödel töötasid õpilased komsomoliorganisatsiooni eestvõtmisel kokku 11216 tundi.¹⁰¹

ÜLKNÜ ja Eesti Tööraha Kommuuni 50. aastapäeva tähistamiseks uuriti komsomoli tegevust kodanlikus Ees-

⁹⁹TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 107, l. 3.

¹⁰⁰TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 148, l. 3.

¹⁰¹H. Klaasseni valduses olevad materjalid.

tis ning abistati ELKNÜ Tartu Linnakomiteed kodulinna komsomoli ajaloo uurimisel. Korraldati kohtumisõhtu Moskvast toimunud Ülemaailmse üliõpilaste ja noorsoofoorumide delegaadi I. Toomega. Viidi läbi vaidlusõhtu teemal "Kas meie päevil on kohta kangelaslikkusel".¹⁰²

V.I. Lenini 100. sünniaastapäeva tähistamiseks võttis leninlikust arvestusest osa 208 noort, neist kommunistlike noori 108. Arvestuse sooritas 192 noort kellest 105 kuulusid ÜLKNÜ ridadesse.¹⁰³ Koos praktikal viibivate üliõpilastega korraldati pressikonverents "Maailm 1970". 1970.a. novembris korraldati komsomoliõhtu kohvikus "Sigma", kus viibisid külalistena ELKNÜ Tartu Linnakomitee esimene sekretär L. Möldre, M. Titma ning teiste koolide komsomoliorganisatsioonide esinajad.

1970. aasta sügisel asuti komsomolikomitee initsiatiivil korraldama uut moodi pioneeritööd koolis. Seneise töö korralduse juures olid pioneerijuhtideks 1-2 kommunistlikku noort, nüüd aga asus kogu komsomoligrupp suunama sflusaluse pioneerirühma tööd.

1966. aastast, mil koolis avati ajaloo eriklass, on komsomolikomitee tuumiku moodustanud nimetatud klassi õpilased, kelle hulgast on valitud ka komsomolikomitee sekretärid, nimetagem neist tublimaid M. Suurhansu, K. Timbergi, V. Tamulit.

Ülevaate pioneeride ja kommunistlike noorte arvust aastatel 1944-1973 annab alljärgnev tabel.

¹⁰²TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 174, l. 8.

¹⁰³H. Klaasseni valduses olevad materjalid.

Tabel 5

Õppeaasta	Pioneere	Kommunistlikke noori
1	2	3
1944/45	60-80	andmed puuduvad
1945/46	üle 100	"
1946/47	üle 100	"
1947/48	117	"
1948/49	176	5
1949/50	280	7
1950/51	273	19
1951/52	303	8
1952/53	302	18
1953/54	273	10
1954/55	257	-
1955/56	185	10
1956/57	161	4
1957/58	165	üle 10
1958/59	168	31
1959/60	225	77
1960/61	270	133
1961/62	241	136
1962/63	243	157
1963/64	190	181
1964/65	176	245
1965/66	180	197
1966/67	195	186
1967/68	220	136
1968/69	243	127

1	2	3
1969/70	263	105
1970/71	298	138
1971/72	310	161
1972/73	326	137

Märkus: Andmed tabelis on toodud kevadise seisuga.

Pioneerorganisatsiooni arvukus on vaadeldaval perioodil üldjoontes kasvanud, kuid on olnud ka küllaltki tõsiseid tagasiminekuid aastatel 1955-1959 ja 1964-1967. 1973.a. kevadeks kuulus malevasse 326 pioneerit. Suur juurdekasv on olnud 1947/48., 1960/61. õppeaastal.

Kommunistlike noorte arvu kohta esimesel neljal õppeaastal andmed puuduvad. Komsomoliorganisatsioon loodi alles 1952/53. õ-a., kuigi arvestades kommunistlike noorte arvu pidi see ka varem olema töötanud. Alates 1958/59. õ.-a. on komsomoli read kasvanud pidevalt, sest 1957.a. sügisel reorganiseeriti kool keskkooliks ning vanemate klasside tööle rakendamise kasvas komsomoliealiste õpilaste arv. 1963-1967 oli komsomoliorganisatsioon kõige arvukam, sest kool töötas kolme paralleelklassiga keskkooli osas. Kõige väiksem on olnud komsomoliorganisatsioon 1969/70. õppeaastal - 105 liiget.

Kogu kooli õppe- ja kasvatustööd, klassi- ning koolivälisest tööst suunav ja juhtiv jõud on olnud kooli parteiorganisatsioon, mis loodi 1958.a. septembris.¹⁰⁴

Esimeseks parteiorganisatsiooni sekretäriks oli E. Voitk. Kuuel korral on parteiorganisatsiooni sekretäri vastutusrikkaid ülesandeid täitnud E. Liim, kes oli ka EKP XV kongressi delegaat.

Aastatega on kasvanud koolis õpetajate-kommunistide arv. 1961. aastal kuulus Kommunistlikku Parteisse 4 õpetajat, 1973. aastal oli kooli parteiorganisatsioon 14-liikmeline, s.t. ligi üks kolmandik õpetajatest kuulus Kommunistlikku Parteisse.

Tavaks on kujunenud iga õppeaasta algul korraldada lahtine partei koosolek, kus määratakse ära õppe- ja kasvatustöö põhisuunad eelseisvaks õppeaastaks.

Parteiorganisatsiooni juhtimisel on töötanud kooli komsomolikomitee ja pioneeriorganisatsioon. Toeks parteiorganisatsioonile on olnud õpetajad-kommunistlikud noored, kes 1973.a. märtsis moodustasid iseseisva organisatsiooni.

1945.a. jaanuaris alustasid koolis tööd ka õpilasringid.¹⁰⁵ Õpilaste hulgas kujunes populaarsemaks spordiring. Klassiväliste ringide töö ühendati pioneeritööga. Veebruaris 1945 alustas tööd Noorte Punase Risti ring, mis kujunes üheks arvukamaks. Esiialgu piirdus

ringi töö peamiselt 3.-4. klassi õpilastega. Punase

¹⁰⁴E. Liimi valduses olevad materjalid.

¹⁰⁵TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 38, l. 77.

Risti liikmetest moodustati õpilaste sanitaarpõhikud, kelle ülesandeks sai kooliruumide ja õpilaste isikliku puhtuse kontroll. Kooli sanitaarsalgad on esinenud linna ja vabariiklikel võistlustel, saavutades auhinjalisi kohti. Esimene suurem edu tuli 1952/53. õ.-a., mil Tartu linna võistlustel saavutati esimene ja vabariiklikel teine koht.¹⁰⁶ 1963.a. töö tulemusena hinnati Punase Risti Seltsi Tartu VII Keskkooli algorganisatsiooni tööd esikoha vääriliseks.

Koolis on töötanud mitmed isetegevusringid: muusikaring, rahvatantsuring, näitering, kirjandusring ja keelteringid. Isetegevusringid sisustasid peoõhtute eeskavasid ning võtsid osa ülelinnalistest üritustest, esineti ka šeffide üritustel. Traditsiooniks on muutunud korraldada kooli aastapäevakontserte TRÜ aulad.

Aineringid on kaasa aidanud ainekuude läbiviimisel. Polütehnilise õpetuse kaasaaitamiseks loodi koolis tehnika-, foto- ja käsitöö-ringid, mis valmistasid näitlikke õppevahendeid ning abistasid koolimööbli remontimisel.

1961. aastal alustas koolis tööd ühiskonnateaduste ring. Ringi peamiseks ülesandeks sai õpilaste ideoloogiline kasvatamine. Ühiskonnateaduste ringi liikmed on uurinud ÜLKNÜ ja EKP ajalugu, tundma õppinud V.I. Lenini elu ja tegevust. Tavaks on kujunenud tähistada kultuuriloolisi tähtpäevi. 1966. aastast, mil koolis avati ajaloo eriklass, on enamik selle õpilasi osa võtnud ühiskonnateaduste ringi tööst. Ühiselt korraldati viktoriinide sari "Kes on kes?" Ringi liikmed on esi-

nenud lektoritena klassijuhataja tundides aktuaalsetel teemadel ning mitmesugustel tähtpäevadel.

Klassivälisist tööd on püüdnud sisustada ka kooli raamatukogu. Raamatukogu aktiiv abistas raamatute korraldamisel, korraldas näitusi kirjanduslikel tähtpäevadel ning arutelusid loetud raamatute kohta; väljapanekuid uudiskirjandusest. Huvitavamateks üritusteks on olnud kohtumised kirjanike Aira Kaalu, Felix Kotta, Ellen Niidu ja teistega.¹⁰⁶ Õpilastele on pandud välja raamatute nimekirju klassiväliseks lugemiseks, et saada lisateadmisi tunnisõpitule. Vahetundide ajal on õpilastel võimalik lugeda raamatukogus väljapandud ajalehti-ajakirju.

Ülevaate raamatukogus olevate käidete arvu kohta annab järgmine tabel.

Tabel 6

Aasta	1947	1950	1955	1960	1965	1970	1972
Köiteid	937	2512	4349	6607	8020	10621	12202

Lisaks õppeplaanis ettenähtud kehalise kasvatuse tundidele on koolis tegeldud spordiga klassi- ja koolivälise töö raames. Juba esimesel sõjajärgsel õppeaastal alustasid tööd spordiringid, mis on olnud hinnatud õpilaste hulgas. 1947/48. õppeaasta klassi- ja koolivälise töö aruandes märgitakse tunnustavalt kehalise kasvatuse

sekttsiooni. Kooli õpilased olid saavutanud mitmeid auhin-

¹⁰⁶TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 23, l. 18.

nalisi kohti ülelinnalistel koolinoorte spordivõistlustel.¹⁰⁷ Koos Noorte Punase Risti algorganisatsiooniga valmistati ette OVTK- ja OVSK-märklasi. 1954/55. õppeaasta aruandes öeldakse, et õpilaste hulgas on populaarsemad spordialad korvpall, jalgpall, ujumine, kergejõustik jne., millega tegeles 233 õpilast. Samal õppeaastal valmistas kool ette 10 järgusportlast planeeritud 16 asemel.¹⁰⁸ Üldkokkuvõttes ei jää kooli juhtkond siiski saavutatud tulemustega rahule.¹⁰⁹

1958/59. õppeaastal seati ülesandeks saavutada õpilaste massiline osavõtt spordiüritustest ning selle baasil individuaal- ja võistkondlike tulemuste kvalitatiiivne kasv.¹¹⁰ Aastaringelt korraldati klassidevahelisi võistlusi. Võitjatest komplekteeriti kooli võistkonnad üksikutel aladel. Samal aastal esineti edukalt ülelinnalistel koolinoorte spartaktiaadil, kus saavutati teine koht. Järgmisel aastal tuldi juba esikohale. Auhinnalisi kohti on võidetud veel mitmetel teistelgi võistlustel. Traditsiooniliseks on muutunud igakevadised ja -sügisised spordipäevad ning talvised suusapäevad. Tublilt on kaitsnud kodulinna ja vabariigi spordiauhinnatagajaid Tartu VII Keskkooli õpilased. Nimetagem siin I. Pedjust (lõpetas 1964.a.), kes tuli Eesti NSV koolinoorte meistriks suusatamises; Hille Eimani (lõpetas 1965.a.) - ENSV meister iluvõimlemises; Lembit Nõpsi

¹⁰⁷ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 9, l. 127.

¹⁰⁸ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 38, l. 17.

¹⁰⁹ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 38, l. 77.

¹¹⁰ TVIIKA, nim. 1, s.-ü. 75, l. 8.

(1967), kes NSV Liidu koolinoorte suusatamise esivõistlustel tuli teiseks; Reet Valgmaad, kooli esimest meistersportlast sulgpallis ja veel teisigi.

1945.a. jaanuaris, vastavalt Haridusosakonna ringkirjale kutsuti kokku lastevanemate koosolek ja organiseeriti lastevanemate komitee, mille liikmete arv on olenenud klassikomplektide arvust, sest iga klassikomitee esimees kuulub kooli lastevanemate komiteesse. Komitee ülesannete hulka kuulus aidata kooli direktsioonil ja õpetajaskonnal organiseerida õppe- ja kasvatus-tööd, liita lastevanemate kollektiiv tihedamalt kooli ümber. Oma ülesandeid on Tartu VII Keskkooli lastevanemate komitee edukalt täitnud. Õpilaste toitlustamiseks koolis organiseeriti söökla. Materiaalselt halvemas olukorras olevatele õpilastele on antud tasutaasinet ja toetust rõivaste ning jalatsite näol.

Igal aastal on lastevanemate komitee korraldanud einelauaga pidusid, mille sissetulek on läinud põhiliselt puudustkannatavate õpilaste abistamiseks. Lastevanemate komitee liikmed on külastanud koolikohustustest kõrvale hoidvate õpilaste kodusid organiseerinud kodust järelvalvet. Komitee ülesannete hulka on kuulunud ka kooliruumide ja söökla sanitaarse olukorra kontroll. 1963.a. moodustati lastevanemate komitee 10 liikmeline presiidium, mille esimeheks viimase kolme aasta jooksul on olnud H. Piho. 1971.a. kingiti lastevanemate komitee presiidiumi ja vilistlaste nõukogu poolt koolile lipp.

Kool on püüdnud töötada kõigi lastevanematega. Selleks korraldatakse klasside ja ülekoollilisi lastevanemate koosolekuid, kus arutatakse koolikohustuse täitmisega seotud ning teisi küsimusi. Arvukamalt võtab osa lastevanematele korraldatud üritustest nooremates klassides õppivate laste emad-isad.

Klassi ja koolivälisest tööd Tartu VII Keskkoolis vaadeldaval perioodil on püütud korraldada seoses üldise õppe ja kasvatustööga. Sel põhimõttel on töötanud koolis õpilas- ja noorsoo-organisatsioonid ning õpilasringid. Juhtiv ja suunav osa on siin kuulunud partei organisatsioonile.

1. Tartu Linna V Alkooli hoone (1926)

2. Metsapäev. Helilooja A. Lätte
puud istutamas (1932)

3. Metsapäev. (1932)

(Fotol on paremja vasak pool ära
vahetatud)

4. Vaade Tartu VII Keskkooli
hoonele Lina tänavalt
(1973)

5. Vaade Tartu VII Keskkooli hoon-
nele Kalevi tänavalt
(1973)

6. Tööl kooli õppe-katseaias
(1962)

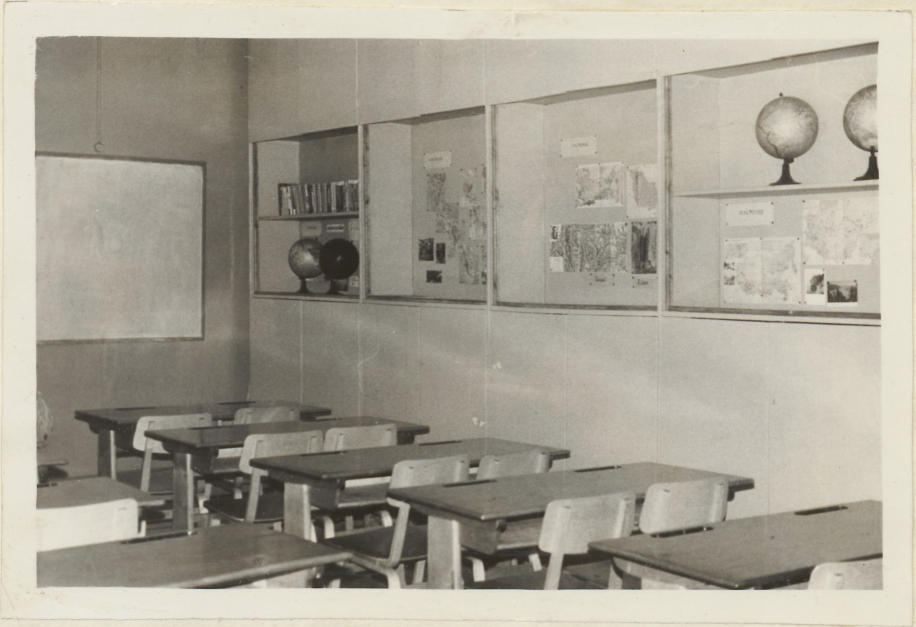
7. Festivali külalistele linna
tutvustamas (1964)

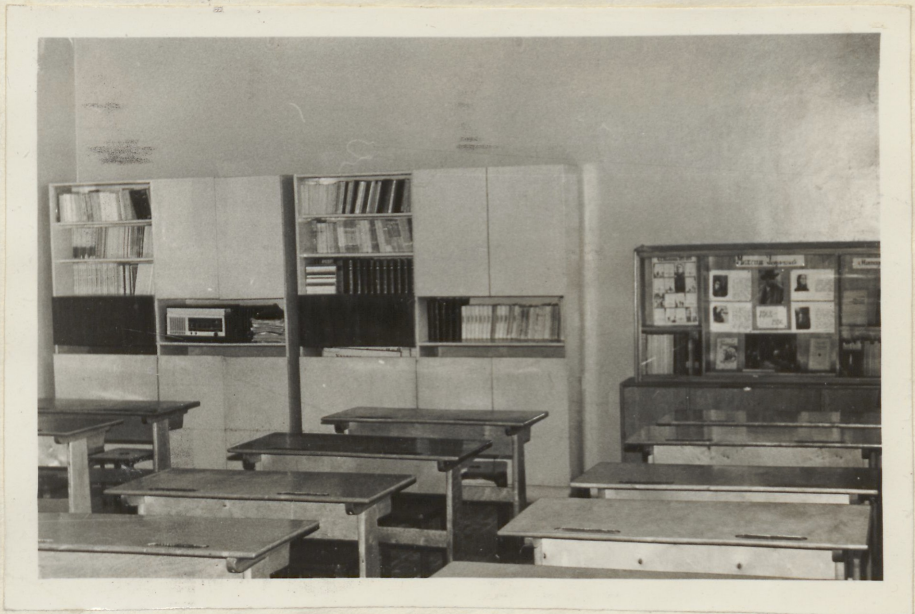
8. Koolimaja juurdeehitus (1973)

9. Leen Kullmannile pühendatud stend
pioneeritoas (1973)

10. Geograafia kabinet (1973)

11. Vene keele I kabinet (1973)

KOKKUVÕTE

17. oktoobril 1944. aastal algas taas õppetöö Tartu VII Keskkoolis, tollaegse nimetusega Tartu V Mittetäielik Keskkool, mis loodi endise Tartu Linna V Algkooli baasil. Selle kooli varasemaks eelkäijaks loetakse 1875. aastal avatud Pauline Jürgens II eraalgkooli. Tööd alustati 16. klassikomplektiga, kus õppis 598 tütarlast 22 õpetaja juhendamisel. Kooli direktoriks määrati E. Einasto, kes töötas sel ametikohal kuni pensionile siirdumiseni 1958. aastal, tema järel sai direktoriks H. Klaassen, kes töötab direktorina siiani.

Tööd alustati Kesk tn. 19 asuvas koolimajas, kuna koolile kuuluv hoone Lina tänavas oli ajutise haiglana nõukogude vägede käsutuses. Alles 1944. aasta detsembris koliti Lina tänavasse. Siin tuli ruume jagada vene õppekeelega IV Keskkooliga. Kahele suurele koolile osutus koolihoone kitsaks ning Tartu V Mittetäielikul Keskkoolil asuda töötama ühes majas Tartu Arve- ja Plaanindustehnikumiga Salme tn. 1-a. 1948. aasta detsembrist siirduti taas Lina tänava koolimajja, sedapuhku koos Tartu Õpetajate Instituudi Harjutuskooliga, mis töötas selles majas 1957.a. sügiseni.

Esimestel sõjajärgsetel õppeaastatel oli õppe-
edukus madal (1944/45. õ.-a. kevadel 74,6 %). Õppe-
edukusele ja klassi- ning koolivälisele tööle aval-
das negatiivset mõju õppetöö normaalset kulgu häiriv
ruumipuudus ning õpikute ja teiste õppevahendite vä-
heusus. Oma osa oli ka õpetajate nappidel teadmistel
nõukogude pedagoogikast tagasihoidlikel poliitilis-
tel teadmistel. Kuid aastatega olukord paranes ning
1948/49. õ.-a. kuni 1953/54. õ.-a. ilmnes kooli töös
märgatav edasimineku.

1948.a. nimetati kool Tartu V Seitsemaastaseks
kooliks, selle nime all töötati kuni 1953. aastani,
mil kooli nime taas muudeti. Sedapuhku nimetati kool
Tartu VII Seitsmeaastaseks kooliks.

Üleminek segakoolile 1954/55. õppeaastast põhjus-
tas esialgu mitmeid raskusi õppe- ja kasvatustöös.

1957.a. reorganiseeriti Tartu VII Seitsmeaastane
Kool Tartu VII Keskkooliks, mis andis esimese lennu
lõpetajaid 1961.a. kevadel.

1959/60. õppeaastal viidi kooli tootmisõpetus.
Keskkooli astunud õpilased võisid oma soovil valida
treialali, instrumentaal-lukksepa, autoremondi-lukksepa,
müüja, koka ning pagar-kondiitri eriala vahel. Edas-
pidi tootmisõpetuslike erialade arvu piirati, sest
neid oli ühe kooli jaoks küllaltki palju. 1966/67. õ.-a.
võis asuda õppima autoremondi-lukksepa, autojuhi ning
tööstuskaupade müüja erialal. Tootmisõpetuse baasette-
võtteiks said Tartu Autoremonditehas nr. 3 ning Tartu

Kaubandusvalitsus.

1966.a. avati koolis esimesena kogu Nõukogude Liidus ajaloo eriklass, millele lisandus 1969.a. veel üks eriklass - algkooliõpilaste lauluklass.

1967.a. sügisel, Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni 50. aastapäevaks valmis koolil ajakohane juurdeehitus, mis võimaldas 1967/68. õ.-a. minna esimesena Tartus ja ühe esimese koolina vabariigis üle õpetamisele kabinetisüsteemi tingimustes.

Vaadeldaval perioodil on aastast aastasse kasvanud õpilaste ja õpetajate arv, mida kinnitavad järgmised andmed:

Õppeaasta (kevad)	Klasse	Õpilasi	Õpetajaid	Pioneer- re	Kommun. noori
1944/45	16	625	22	60-80	andmed puuduvad
1956/57	15	569	27	161	4
1964/65	25	871	48	176	245
1972/73	29	1015	57	326	137

Pidevalt on tõusnud õpetajate erialane ettevalmistus. Kui 1947/48. õppeaastal oli koolis 1 kõrgema haridusega õpetaja 25-st, siis 1972/73. õppeaastal oli neid juba 41.

1961.a. lõpetas kooli esimene lend keskharidusega noori, 1973.a. oli lõpetajaid juba kolmeteistkümnes lennus kokku 721. Tootmisõpetusega lende on kokku olnud 12.

1970. a. sai kool endale maabaasi Savastveres, kus on võimalik organiseerida õpilaste töö- ja puhke-

laagreid ning õpetajatél veeta suvepuhkust.

Üleminek kabinetisüsteemile on mõjustanud positiivselt õppeedukust, mis 1973.a. kevadeks ulatus 97,7 protsendini.

Klassi- ja kooliväline töö on toimunud põhiliselt õpilasingides nii koolis kui väljaspool kooli. Oluline osa on olnud klassi- ja koolivälise töö suunamisel ning õpilaste ideelis-poliitilisel kasvatamisel pioneeri- ja komsomoliorganisatsioonil. Komsomoliorganisatsiooni korraldusel on toimunud traditsiooniliseks muutunud õpilaste teoreetilised ja tootmiskonverentsid. Pidulikult on koolis tähistatud mitmesuguseid Nõukogudemaa sündmusi ja tähtpäevi. Rahvaste sõpruse kasvatamiseks vietakse alates 1960.a. osa viie liiduvabariigi noorte sõprusfestivalidest Baldone, Kretzinga, Minski ja Leningradi keskkoolidega.

Õppe- ja kasvatustöö juhtivaks ja suunavaks jõuks on olnud kooli parteiorganisatsioon.

Edukalt on koolis töötanud lastevanemate komitee, kes on aidanud korraldada õppe- ja kasvatustööd, varustanud materiaalselt halvemal olukorras olevaid õpilasi tasuta toidu ning riietusesemetega.

Aastatel 1944-1973 kasvas Tartu VII Keskkool seitsmeklassilisest koolist tugevaks keskkooliks, mis tänu oma saavutustele õppe- ja kasvatustöö läbiviimisel on eeskujuks olnud paljudele koolidele nii Tartu kui vabariigi ulatuses.

РЕЗЮМЕ

17 октября 1944 года начала свою работу снова Тартуская 7-ая средняя школа, которая тогда называлась Тартуская 5-ая неполная средняя школа. Школу организовали на базе бывшей 5-ой начальной школы гор. Тарту, история которой протягивается назад в 1875 год. В 1944/45 учебном году в школе было 16 параллельных классов, где осенью училось 598 учениц под руководством 22 преподавателей. Директором школы назначили Э. Эйнасто, который работал на этом месте до ухода на пенсию в 1958 году. После Э. Эйнасто стал директором школы Х. Клаассен, который выполняет эту должность до сихпор.

Работу начали на улице Кеск в доме 19, поскольку школьное здание на улице Лина, которая принадлежала 5-ой неполной ср. школе находилось в распоряжении советских войск. Здесь был военный госпиталь, так как на севере Тарту шли еще бои с фашистскими захватчиками. Лишь в декабре 1944 года переселилась школа на улицу Лина. В этом здании на улице Лина 2 занималась и русская 4-ая средняя школа, с которой пришлось делить помещения.

Двум большим школам оказалось школьное здание тесным и Тартускую 5-ую неполную среднюю школу поместили на улицу Салме в дом № 1-а, вместе с Счетно-плановым техникумом. Декабре 1948 года переселилась 5-ая неполная школа вновь на улицу Лина под названием Тартуской 5-ой семилетней школой, на этот раз вместе с базовой школой Тартуского учительского института. Базовая школа работала на улице Лина до осени 1957 года.

В первые послевоенные годы успеваемость была невысокая - весной 1944/45 учебного года 74,6 процентов, к концу 1947/48 учебного года 81,2 процента. На успеваемость, внеклассную и внешкольную работу проявляло отрицательное влияние недостаток помещений, а также недостаток учебников и других учебных пособий. Свою роль имели и ограниченные знания учителей о советской педагогике, а также ограниченные политические знания. Но с годами положение улучшилось и с 1948/49 по 1953/54 учебные года наблюдался в учебно-воспитательной работе заметный подъем, к концу 1953/54 учебного года успеваемость достигла 86,1/100 процент .

В 1953 году переименовали 5-ую семилетнюю школу Тартуской 7-ой семилетней школой.

Переход на смешанное обучение мальчиков и девочек осенью 1954 года причинила сначала некоторые трудности в учебно-воспитательной работе.

В 1957 году реорганизовали семилетнюю школу в среднюю школу под названием Тартуская 7-ая средняя

школа. Первые выпускники закончили среднюю школу весной 1961 года, их было 50. Весной 1973 года окончил школу 13-ый выпуск, к этому времени закончили школу уже 721 выпускник.

В 1959/60 учебном году провели в школе трудовое обучение. Ученики поступившие в среднюю школу, могли по своему желанию учиться профессии токаря, инструментального слесаря, автослесаря, повара, кондитера и продавца. Потом ограничили число обучаемых специальностей, так как их было довольно много для одной школы. С 1966/67 учебного года можно было приобрести специальность автослесаря, шофера 3-его класса и продавца промышленных товаров. Базовыми предприятиями, где проводили трудовую практику, были Тартуский Авто-ремонтный завод № 3 и Тартуское торговое управление. Базовые предприятия оборудовали спецклассы и -цеха для теоретической подготовки. К весне 1973 года уже 670 выпускников получили вместе с аттестатом зрелости и свидетельство о квалификации.

В 1966 году открыли в школе впервые во всем Советском Союзе спецкласс истории, которому в 1969 году добавился еще один спецкласс с музыкальным уклоном для вступающих в первый класс.

В 1967 году, к годовщине Великой Октябрьской Социалистической революции вступила в строй пристройка. В связи с тем школа первая в городе Тарту и одной из первых школ в республике стала переходить на кабинетную систему.

В данный период с года в год расло число учителей и учеников, в чем подтверждают следующие данные:

Уч. год /конец/	Классных комплексов	Учеников	Учителей	Пионеров	Комсомольцев
1944/45	16	625	22	60-80	Данные отсутствуют
1956/57	15	569	27	161	4
1964/65	25	871	48	176	245
1972/73	29	1015	57	326	137

Постоянно повышалась специальная подготовка учителей. Если в 1947/48 учебном году один преподаватель из 25 имел высшее образование, то в 1972/73 учебном году уже у 41 преподавателя из 57 было высшее образование.

В 1970 году получила школа в Саваствере загородную базу, где можно проводить разные мероприятия для учеников. Летом могут учителя вместе с семьями провести свой летний отпуск.

Переход на кабинетную систему положительно повлиял на успеваемость, которая весной 1973 года достигла 97,7 процентов.

Внеклассная и внешкольная работа проводилась в различных кружках при школе и вне школы. Значительное значение в идейно-политическом воспитании учеников имели партийная, комсомольская и пионерская организации. Комсомольский комитет организовал производственные и теоретические конференции учеников, ставшие традиционными. Торжественно отмечали в школе различные

события и даты Советской Родины: съезды КПСС и ВЛКСМ, годовщины Великой Октябрьской Социалистической революции, Советской армии и Советского Союза. Для воспитания дружбы между братскими народами принимает школа с 1960 года участие в фестивалях дружбы между пятью союзными республиками. В этих фестивалях принимают участие Балдонская ср. школа Латвийской ССР, Кретингская ср. школа Литовской ССР, 54-ая средняя школа гор. Минска Белорусской ССР и 104-ая средняя школа гор. Ленинграда .

Успешно работал в школе родительский комитет, который помогал педагогическому коллективу при проведении учебно-воспитательной работы. Ученикам, оказавшим в трудном материальном положении, давали одежду и бесплатный обед в школе.

С 1944/45 по 1972/73 учебных годах из Тартуской 5-ой неполной средней школы выросла Тартуская 7-ая средняя школа, которая благодаря своим достижениям в учебно-воспитательной работе стала известной не только в Тарту, но и во всей республике.

KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS

I. Arhiivimaterjalid

1. Tartu Linna Riiklik Arhiiv (= TLRA)
fond 20 - Tartu Linna TSN Täitevkomitee
Haridusosakond
2. Tartu VII Keskkooli arhiiv (= TVIIKA)

II. Kirjandus ja käsikirjad

1. Algava õppeaasta ülesandeid, "Nõukogude Kool" nr. 8, 1957.
2. Algavaks õppeaastaks, "Postimees" nr. 204, 1. september 1945.
3. Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee määrus 27. detsembrist 1944 koolide töö parandamise abinõude kohta, "Nõukogude Õpetaja" nr. 1, 13. jaanuar 1945.
4. Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi seadus kooli ja elu sidemete tugevdamisest ning haridussüsteemi edasiarendamisest Eesti NSV-s, "Nõukogude Kool" nr. 4, 1957.
5. Eesti NSV ajalugu kolmes köites. III köide, Tallinn 1971.
6. Einasto, E., Eelseisvad ülesanded, "Noorte Hääl" nr. 189, 11. august 1954.
7. Einasto, E., Klassivälise töö läbiviimise kogemusi, "Edasi" nr. 43, 1. märts 1953.
8. Einasto, E., Kool ja lastevanemad käsikäes, "Edasi" nr. 216, 30. oktoober 1956.
9. Einasto, E., Tartu VII Keskkooli ajaloo. Käsikiri Tartu VII Keskkoolis.
10. Elango, A., Eesti kooli ja pedagoogilise mõtte ajaloo, Tartu 1968.

11. Hallop, L. Rahvahariduse edusammudest Eesti nõukogude võimu ajal, "Nõukogude Kool" nr. 9-12, 1957.
12. Juhkam, A., Liim, E., Meie ajaloo kabinet, "Nõukogude Õpetaja" nr. 14, 31. märts 1973.
13. Kivi, H. Sakslased laostasid Tartu hariduselu, "Uus Postimees" nr. 6, 19. september 1944.
14. Kits, A., Üldisele 7-klassilisele koolikohustusele üleminek sõjajärgsel taastamise ja sotsialismi ülesehitamise ajajärgul (1944-1950), "Nõukogude Kool" nr. 10, 1973.
15. Kurm, H., Nõukogude Eesti üldhariduslik kool sõjajärgseil aastail, "Nõukogude Kool" nr. 7, 1955.
16. Kurm, H., Üldhariduslik kool reformi eel, "Nõukogude Õpetaja" nr. 32, 9. august 1958.
17. Kukk, V., Iseseisvate otsingute teel, "Nõukogude Õpetaja" nr. 16, 17. aprill 1971.
18. Liim, A., Tartu linna üldhariduslike koolide arengust aastatel 1944-1957, ettekanne Tartu linna IV pedagoogilistel lugemistel 6. jaanuaril 1958. Käsikiri A. Nurga valduses.
19. Liimets, H., Polütehnilise õpetuse juurutamisest Tartu VII 7-klassilises koolis, "Edasi" nr. 5, 8. jaanuar 1954.
20. Mets, L., Lastevanemate komitee töö elavamaks, "Edasi" nr. 234, 27. november 1954.
21. Nõukogude pedagoogika ja kool, VII. 9.-11. märtsi 1972.a. konverentsi materjalid, Tartu 1972.
22. Pahtel, P. Peamine tähelepanu klassi- ja koolikollektiivi loomisele, "Nõukogude Õpetaja" nr. 32, 7. august 1954.
23. Tartu Linna V Algkooli kroonikaraamat. Tartu VII Keskkoolis.
24. Tartu VII Keskkooli Oleg Koševoõ nimelise pioneeri-maleva kroonika. Tartu VII Keskkoolis.

25. Virkus, R., Nõukogude Eesti kooli eilsest, täna-
sest ja homsest päevast, "Nõukogude Kool" nr. 11,
1967.
26. Voitk, E., Tartu VII Keskkooli kesk- ja vanema
astme klasside tööst 1967/68. õ.-a.. Käsikiri
H. Klaasseni valduses.

SISUKORD

Sissejuhatus	lk. 2
I peatükk	
Tartu VII Keskkooli üldine areng aastatel 1944-1973	lk. 8
II peatükk	
Õppe- ja kasvatustöö Tartu VII Keskkoolis aastatel 1944-1973	lk. 33
III peatükk	
Klassi- ja kooliväline töö Tartu VII Keskkoolis aastatel 1944-1973	lk. 55
Kokkuvõte	lk. 75
Venekeelne resüme	lk. 79
Kasutatud allikad ja kirjandus	lk. 84